

ANTONÍN ŠPATEŇKA

**PO VÍTĚZNÉM BOJI
DO VLASTI OTCŮ**

ANTONÍN ŠPATENKA

PO VÍTĚZNÉM BOJI
DO VLASTI OTCŮ

1 9 4 6

Velké starosti vojáka Českoslováka na Rusi, kde přenocovati.

Prováděly se zase velké přípravy dáti Němcům opět jednu ránu. Toho času stál náš náhradní pluk čsl. vojsk v Podolí. Ve městě Kamen-Podolsk. Naše jednotky byly roztroušeny ve předu a prováděl se výcvik všemožnými zbraněmi. To panovalo právě velké přátelství mezi našim vojáky čsl. armády a Rudoarmějci. Tak bratrské a přátelské, že to bylo až ku podivu. Vědělo se, že se chystají veliké boje a to právě vojáky sbližuje a spřátelí.

Na křižovatce samého města Kamen-Podolska stálo jedno ruské děvče a praporky ukazovalo směr. Druhá, vysoké postavy a opásaná pistolí, prohlížela doklady a vše, co se veze na frontu. Děvčata byla opravdu roztomilá. Po celý den, snad beze směny, konaly tu službu. Když šel kolem náš český voják, tu usmívavě se dívaly za našimi hochy.

Já pracoval toho času v censuře pohraničního pluku. Byla to dosti únavná práce. Vše se prohlíželo co každý voják psal domů, a co nebylo dovoleno, to se začernilo, anebo se celý dopis zničil, spálil. Ve volné chvíli šel jsem vždy na procházku na onu křižovatku. Velmi mně zajímal ten vojenský ruch a celá ta příprava k nástupu. Vše se jen valilo ku předu. Plná auta a prázdná zase zpátky na stanoviště, které bylo 2 km od města.

Censura je velmi zajímavá služba. To se dovíš všechno. Různé stezky, lásky, rady a výčitky vojáka. Měli jsme ostrý příkaz, každý dopis, ať odesílaný nebo přicházející vojínům z domova, otevřít a důkladně prohlédnouti, aby se nepsalo, co by mohlo uškodit vojenskému tajemství. Byla to pro mne velká zábava. Naši Volyňští píší svým ženám, dětem a chlapci děvčatům, jiní staří vojíni, kteří šli až z Ruska, píší třeba do Buzuluku, co všechno již prošli, viděli, zažili, jakou si známost učinil a s kým. Psalo se různými jazyky: rusky, polsky, ukrajinsky a česky. Z Ruska se však psalo jen rusky. Děvče třeba píše: „Ach, Váňo, jak je mi smutno bez tebe a jak se mně po tobě stýská. Jestli mně necháš, Váňo, tak jsem úplně zničená. Napiš mi, zda mohu přijet za tebou a když mohu, tak okamžitě přijedu a půjdu s tebou do boje tu holotu germánskou bít.“

Tak čas mi vždy letěl, že jsem se ani neohlédl a už byl večer. Ale to jsem ještě nebyl volný, neboť moji šéfové z osvěty odešli na kursy a já musel zastávat osvětu, poštovního důstojníka, časopis, noviny, zásobovat hochy atd. Ale šlo vše báječně. Jen když byla chuť k práci. A na konec po skončení mého úřadu nezapomněl jsem nikdy večer navštívit hospůdku a osvěžit se sklenkou pivečka. A to jsem se seznámil s jedním ruským důstojníkem, starším lejtnantem, který se jmenoval Hronikov Saša Jurenich. Bylo mu 24 let a byl již třikrát raněn. Právě byl raněn po třetí těžce do levé ruky a léčil se v nemocnici v Kamen-Podolsku. Chodíval na procházku a dosti často zašel si též do hospůdky na pivo a tam jsme se spolu jednoho dne seznámili následujícím způsobem.

Jednou večer jsem přišel do hostince, pozdravil po rusky paní prodavačku za pultem. Ona však mi odpověděla polsky, usmívá se a něco si brebení, čemu jsem nerozuměl.

„Prosím pivo, jednu láhev!“ Usedám za stůl a rozhlížím se

po hospůdce a po lidech. Všady však jen samé vojsko, důstojníci a hoši z naší čsl. armády. Ten den bylo právě horko, tak o pivo byl velký zájem.

V tom okamžiku vstoupil do hospůdky nový host, voják, Rus, starší lejtnant, levou ruku na pásce. Byl to důstojník vysoké postavy, čistě oblečen a oholen, tvář pobledlou, ale usměvavou jako sokol. Pozdravil zdvořile, odložil plášť a čapku a přímo zamířil k mému stolku. Přišel a zdvořile poprosil, zda jest prázdno a zda mu dovolím přisednouti. Já samozřejmě povstal po vojensku a prosím, ať usedne. A pak jsme se rozpovídali. Oči měl jako jehly, jen mu jezdili z kouta do kouta a po stolech.

„Ty Čech?“ — povídal. „Ano, ano, pane starší lejtnant“ — zase já. „A kolik máš roků?“ — táže se mne. „Ah, pane lejtnant, já ještě moloděc, chlapík. Uvidíš starýka, jak umí dělati šutku“ — smějí se. „Ne, vážně Čechu, pověz mi pravdu!“ — „Já už jsem starý voják, pane lejtnant. Hádejte!“ — „No tak myslím, že půl stovky.“ — „Ano, ano, už 57 roků jest mi.“ — „Oj, molodčina atec! Hostinská, dají vodku, dva. Třeba starému zafundovat.“

Paní hostinská se sehnula pod pult a vytáhla láhev s kořalkou. Dala pak na stůl před nás dva kalichy plné vodky. Přifukli jsme si a Rus promluvil:

„Bud' ještě otec krepký a dočkat se Českoslovaciji, osvobodit ji brzy a potom bude lepší žítí“. „Ano, ano, pane lejtnant, na lepší příští časy!“ A tak rozproudil se srdečný a upřímný hovor mezi mnou a mladým lejtnantem Saškou. Byl to důstojník opravdu velmi zdvořilý a inteligentní. Na každou maličkost se vyptával, vše jej zajímalo a bedlivě naslouchal, co já vyprávím. Hovořil:

„Víš Čechu, samotnému je smutno, ani to pít nechutná. Již dlouho toužil jsem s tebou se seznámiti. Vidím tě, jsi otec,

děduška a ještě voják, tak mně to hrozně zajímá. Já mám strašně rád a uctívám vojáky Čechy. Já s nimi byl též v boji pod Bílou Cerkví. Poznám jsem, že jsou odvážní, hrdinní, ano, můj úsudek je, že jste praví sokoli, heroji a že plně zasloužíte osvobození své vlasti."

A zase poručil paní hostinské, ať znovu naleje. Paní mile ráda uposlechla a kalichy opět naplnila silným mokem. Zdráhal jsem se: „Pane lejtnant, už nebudu pít. Je to moc ostré.“ Ale Rus se tomu jen smál.

„Ale otec, vždyť je to dobré, je to spiritus a ten je přece zdravý. Paní hostinská, prosím, dejte sem ještě nějaké zákusky a kousek salámu. Já mám rád toho Čecha a proto je třeba ho uctít, když je tak starý a ještě ve vojenském obleku a jde rubat Švába.“ Pan lejtnant zvedne kalich a zvedá jej do výše se slovy: „Buď zdrav, táto!“ Mně samému to mnoho nechutná ani se nezamlouvá, mám rád kamaráda, ale Čecha. A Rus už zase hovoří upřímně:

„Nu, co děláš otec Čechu, jak zdraví tvoje?“ — „Ale pane lejtnant, jde to dobře a zdraví mi také slouží dobře.“ — „A kak robotíš?“ — „Mám zajímavou nyní práci, censuru.“ — „Da, da, censura, to je zábavné, já také pracoval na censuře. Hovoříš s lidmi, aniž bys je znal. Nu, že je to pravda táto Čechu?“ — „Ano, ano, pane lejtnant. Nejvíce mně baví, jak si naši hoši dopisují s děvčaty. Jeden náš kluk píše dvěma děvčatům do Buzuluku. A ony mu dopisují obě dvě a jedna na druhou žárlí. Před několika dny psal Mařce a Nastě. Že prý má jednu z nich rád. A víte co jsem učinil pane lejtnant?“

„No, co jsi provedl, otec?“

„Velkou švandou. Já vzal dopisy a prohodil je. Ten, co měl být Marijce, vložil do obálky Nastě.“

Pan lejtnant se hlasitě rozesmál.

„No, to jseš chlapík, moloděc táto.. Já vím, že holky z toho budou celé divé. Je viděti, že jsi velký šprýmař.“

Pak ale náhle vstal, zavolal hostinskou, zaplatil útratu a vyběhl mně, abych šel s ním.

„Pojď otec. Já nejdu daleko. Jen asi pět domů odtud. Mám tam děvušku jako cukrátko. Pojď, nebudeš litovati. Má ještě matku, doktorku, taky ještě prima. Ty tařku Čechu říkáš, že jsi vdovec, tak pojď, já tě s ní seznámím a budeš mít hned veselejší vojnu.“

Ale já jsem se vzpíral.

„Pane lejtnant, nemohu. Až zítra půjdu, ale dnes nemohu.“

„A proč dnes nemáš čas?“

„Ale pane lejtnant, mám ještě povinnost. Musím hledati nějaký byt pro sebe a můj úřad, censuru.“

Ale Rus hned zjasněl.

„Čechu, hrome, mám nápad! Pojď a uvidíš, že všechno bude charašo. Paní doktorová má domek dvoupatrový. Sama však bydlí nahoře a dole jsou dvě místnosti prázdné. To by mohlo býti to, co hledáš. Pojď a bude to určitě charašo.“

Tak pan lejtnant vyšel a já ho následoval. Po cestě mi vyprávěl:

„Víš, otec, ta paní je doktorka a má dceru 23 let starou. Dívka je jako poupátko a já za ní chodím. Paní doktorka pracuje na okrese a též je fešanda. Její dcera ještě studuje. Ale teď, Čechu, těžko se studuje, když je ta vojna proklatá. Nedá člověku klidně žít.“

A tak jsme se přiblížili k domku paní doktorové. Domeček nebyl velký, ale úhledný, jen tou dlouhou válkou byl zanedbaný a v nepořádku. Okolo domečku malá zahrádka a v ní několik štěpů. Kůra však z nich celá okousaná od koní. Také stopa po válce. Pan lejtnant Hroníkov náhle se na mně otočil a táže se:

„A jaké máš vlastně Čechu jméno?“

Já mu vše povídám.

„Tak jsi Antonín Václavovič Špatenka. Dobrá. Víš přece, že je zvykem v ruských rodinách oslovovati též jménem po otci. Je to náš prastarý zvyk ruský.“

Pan lejtnant zaklepal na dveře. Bylo slyšeti, že někdo jde otevřít. Otevrou se dveře a na práhu stojí slečna Soňa, pěkné postavy, milého zjevu, slušně oděná, usmívá se a zve nás dále.

Pan lejtnant mne představuje.

„Slečno Soničko, to je můj známý voják. Čech, otec, ale voják tělem i duší. Jmenuje se Špatenka Václavov.“

Slečna se uklání, dělá samé poklony a prosí, abychom vstoupili dále. Následujeme ji tedy. Vstoupíme napřed do kuchyně a slečna vede nás však dále do pokoje, kde usedneme všichni kolem stolu a rozproudí se zábava. Slečna je samý smích a hovor. Ptáme se též na její maminku, leč ta není ještě doma, ale přijde co nevidět. Pan lejtnant usedl též k pianu, začal přehrávat a zpívati samozřejmě ruské písně. Bylo to velmi milé a srdečné okolí. Slečna Soňa přinesla samovar a postavila jej na stůl, jak je zvykem u Rusů. Je to nejlepší pocta, uctíti hosta čajem.

V tom někdo klepe na dveře. Slečna vyskočí a dívá se z okna. „Ach, matka už je zde!“ — hned jí běží otevřít. Paní doktorová je sice velmi unavena, leč přesto mile překvapena naší návštěvou, a její dcera mě hned představuje.

„Matinko, máme zde nového hosta, Čecha. Přišel s panem lejtnanem. Je to starý voják, už po druhé jde brániti svoji zem Československo.“

Paní doktorová podává mně s úsměvem ruku.

„Buďte vítaný v mém domě. Znáám Vás, dosti často Vás potkávám, když jdu do města. Většinou u pošty neb v divadle.“

A já jí přisvědčuji, že ano, jest to možné, neboť denně

chodím až třikrát do města. A tak jsme se stali všichni přátelé a hovor i smích se znovu rozpoutal. Obzvláště pan lejtnant byl veselý kumpán a šprýmař a neustále nás svými vtipy uváděl do veselého smíchu. Už i přestal hrát na pianě, jednou rukou přece jen hrálo se mu špatně. Paní doktorová seděla na pohovce a utírala si pot z čela. Byla silné konstrukce a i těžká na chůzi. Obrátila se na Soničku.

„Tak dceruško, pochlub se, co jsi dnes připravila na oběd a večeři!“

Slečna Soňa se polichocená usmála a skočila k plotně k hrcům.

„Maminko, dnes je oběd velmi skromný a večeře ještě chudší. Jinak to ani nejde ve válce, není takový výběr potravin“ — praví slečna. Leč její matka ji konejší:

„Ale ještě není tak zle, stále ještě můžeme žít. Těžkosti i povinnosti ta vojna ukládá všem. Ale jednou také bude tak, jako dříve. Ach, Bože, to byly časy!“ — povzdechla si paní doktorová.

V tom já jsem si vzpomněl, že mám ještě vynajít a vyjednat byt a jednu místnost na kancelář. Mnoho času nezbývalo, neboť hodiny ubíhaly v té družné zábavě.

„Paní doktorová, víte proč jsem přišel? Máme nouzi o ubytování, neustále přicházejí noví a noví hoši, kasárna jsou přeplněna, těsno i ve všech chodbách. A zde tolik volného místa, myslím v přízemí.“

Paní domácí udiveně, překvapeně i trochu nedůvěřivě pohlíží na mne. Ale pak praví s úsměvem:

„Ale prosím, prosím, je-li toho potřebí pro naše vojsko, je celý můj dům k dispozici. Ten dolejšek je volný, jen to je špatné, že Vám budeme chodit sem nahoru přes kuchyň.“

„Ale paní doktorová“ — já zase na to — „jaká může být kuchyně pro dva až tři muže. Nám to vadit nebude. My vojáci

jsme zvyklí na skromnost. Jen kouteček na spaní a stolek na úřadování a už je celá věc v pořádku.“

„Nu když je to tak, pojdte se tedy podívat, Čechu. Provedu vás a vše vám vysvětlím.“ A tak jsme všichni sešli dolů, totiž paní doktorová, pan lejtnant a já. Slečna Sonička zůstala nahore, že připraví zatím stůl. Prošli jsme se světlem celý dolejšek a já byl velmi spokojen. „Je to výborné! Hned zítra sem pošlu několik našich hochů, aby zde udělali malý úklid a pak bude vše v pořádku. Ani nevíte, jak jsem vám vděčný!“

Samozřejmě, že jsme hovořili rusky. Obzvláště paní doktorová měla akcent tvrdé výslovnosti. Byl jsem nesmírně spokojený, že budu mít tak milé a dobré místočko k mé censuře a paní doktorová byla též ráda, že mohla takto vyhověti. Vrátili jsme se pak nahoru, kde slečna již podávala občerstvení na stůl. Ani jsem nemohl Soničku poznati, jak se zatím rychle převlékla a vkusně upravila. Vzala si na sebe ty nejlepší šaty, upravila účes, ozdobila se mašlemi — nu, byla jako herečka na jevišti. I pan lejtnant byl tím radostně překvapen.

Tak jsme ještě naposledy sesedly se kolem kulatého stolu, kusalí a popíjeli. Pan lejtnant oči nespouštěl ze Soni a neustále ji obdivoval.

„Ach, baryšna, vy sevodňa jste opravdu tak krásná jako nikdy jindy. Ten krásivýj kostjum! To jistě se oblékla na počest hosta, zde toho vojáka Čecha. Řekněte požalusta, eto pravda?“

Slečna se jen zardívala, usmívala, ale slovo nepromluvila, jen čaj se sklopenýma očima popíjela. Po vypití čišky čaje povstál jsem, rozloučil jsem se se všemi a ubíral do kasáren. Pan lejtnant tam ještě zůstal a bavil se se ženami.

Jak jsme úřadovali a bavili se u paní doktorové.

Druhý den učinil se napřed velký úklid a pořádek u paní doktorové a pak nastalo stěhování. Stěhování dosti směšné, neboť víte, jak se voják stěhuje? Vezme si svůj bafoch a už si to hrne do svého bytu. Slečna Soňa přišla se podívat na náš příchod. Věděla, že umím po rusky a proto se ptala:

„Vojáckové, kde máte nějaké věci? Vždyť nic nenesete!“

„Ale slečno, nač mnoho věcí vojákovi?“

„Ale vždyť ani postele nemáte!“

„Nač postele? Raději spíme na zemi. Alespoň nespádneme.“

Soňa chvilenu prošla se místností, zamyslela a pak náhle pravila:

„Ne, tak spát u nás nebudete. Vezměte si dvě postele od nás ze zhora.“

A dívá se upřeně na mého mladého pomocníka Josefa Ondráčka. Ten se jen usmál a zavrtěl hlavou, odmítá. Josef mně byl přidán k ruce k censuře. Byl to kluk jako panna, Volyňák, 27letý, svobodný, fešný. Slečna Sonička se počala hned po něm ohlížeti.

„Josef, jdi tedy, přines a postav dvě lůžka a popros slečnu, ať přidá k nim také peřiny. Nu, co ještě myslíš?“

„Myslím, pane svobodníku, že by k tomu neškodila i sama slečinka Soňa.“

Ale ihned jsem jej okřikl:

„Josef, jaké to máš myšlenky! Víš, že se musíme chovati slušně. Jsme přece v bytě paní doktorové a Soňa je studentka. Víš přece jaký nosíme oblek. Proto ať nezkalíme dobrou pověst Čechů!“

Josef, trochu zmaten, se omlouval:

„Já to myslel jen tak v legraci“ — a už odešel pro ten spací nábytek. A tak jsme tam zahájili první den úřadování.

Po úředních hodinách přišla zvenčí paní doktorová a přímo zašla do našeho úřadu. Vše si prohlédla, zřejmě byla spokojená a blahopřála nám k novému bydlení. Byl jsem jí vděčen za její laskavost.

„Děkujeme vám paní doktorová, ale nevíme jak dlouho se zde zdržíme. Dnes jsme zde a zítra již můžeme ulétnouti jako papírek. Takový je život vojáka! Z místa na místo!“

Paní nám pak vycházela ještě dále ve všem vstříci.

„Češi, když byste potřebovali něco uvařit, tak prosím, moje dcera vám to upraví v naší kuchyni. Je to dobrá hospodyňka.“

„Ale ne, ne, paní doktorová! Děkujeme vám za vaši pozornost, ale my se stravujeme v naší vojenské kuchyni a vše si odtamtud nosíme, co potřebujeme.“

Paní doktorová se táže dále:

„Vy jste oba z Volyně? Oba Češi?“

„Ano, ano, milostivá paní. Oba, a ne zdaleka od sebe.“

„To je zajímavé. Ten váš pomocník je ještě svobodný?“

„Ano, paní doktorová. Je to kavalír a já vdovec.“

A tak jsme se zabrali s paní doktorovou do hovoru. Náhle mně povídá:

„Víte proč se o vás zajímám? Vždyť já rozumím po česku hodně slov, jen špatně hovořím a proto raději nemluvím.“

„Ale jděte! A kde jste se tomu naučila?“

„Studovala jsem v Praze, když jsem byla mladá. Pět a půl roku!“

„Není možná!“

„Ano, celých pět a půl roku.“

„Oh, prosím, to si k tomu sedněte a vše nám vyprávějte!“

Leč paní doktorová zavrtěla hlavou:

„Děkuji, musím již nahoru. Jsem unavena z práce. Ale přijďte pak na šálek čaje a já vám vše povím dopodrobna.“

Slíbili jsme jí potěšení, že přijdeme a paní domácí vyšla pak ztěžka nahoru.

Tak večer jsme se sešli opět všichni u stolu. V Kamen-Podolsku nebyla zavedena elektřina, svítilo se převážně svíčkami nebo petrolejem. Ale paní doktorová měla ve všem velkou zásobu. A tak při čaji a útulném světle vyprávěla nám svoje dojmy a vzpomínky z mládí, jak studovala v Praze, jak se jí tam líbilo, jaká je Praha krásná, jak se jí tam pěkně studovalo, jak se tam cítila jako doma a jiné věci. Též se zmínila o tom, že se do ní zamiloval jeden student, i ona ho měla ráda, leč když se to dozvěděli její rodiče, tak ji vzali hned z Prahy domů. Tatínek prý nechtěl, aby si vzala za muže Čecha.

Paní doktorová vyprávěla s velikým západem:

„Já dodnes toho hrozně lituji, že jsem tehdy uposlechla rodičů. Ještě dnes si vzpomínám na toho elegantního studenta. Jmenoval se Jára Tůma. Ale on mi také řekl: Uvidíš, že budeš jednou litovatí, až budeš starší. Ale co jsem mohla tehdy činiti? Rodiče nutno poslouchatí.“

„Zcela správně paní doktorová.“

„Ach, marně na to vzpomínatí, ty krásné časy už se nevrátí. Zkrátka nemám štěstí na Čechy. Dnes teprve se mi vrývají do hlavy slova mého Járy: „Naděždo, uvidíš, že budeš litovatí!“

— Ano, je to pravda. Teď při příchodu vašich hochů znovu

si vše uvědomuji a hořce vzpomínám na své mládí a na své studie v Praze. Budeš litovati, ano a já opravdu lituji.“

Vzdychla a upřela zrak do prázdna. Snad jí šly hlavou ty nejkrásnější obrazy. Leč ihned se vzpamatovala a pokračovala:

„Myslím, že bych se uplatnila ve vašem vojsku. Jsem přece lékařka a ráda bych žila mezi vámi.“

„Ach, paní doktoro, teď bude zapotřebí lékařského personálu. Vždyť co nevidět započnou opět nové boje.“

„Nu, vidíte a moje dcera by též pomohla, třeba jako ošetřovatelka. Takto jsme opuštěné, jako ubohé sirotky.“

Slečna Soňa to zaslechla a začala matku hubovati, aby nevzpomínala minulých zašlých dob. Teď je lépe o něčem jiném hovořit a baviti vojáky Čechy, než takovými smutnými vzpomínkami.

„Mamoočka, pány to nebaví, naopak nudí. Obrať raději stránku a mluv o něčem jiném. Prosím tě mámuška!“

Leč ta jen potřásla hlavou:

„Ono se ti řekne holka, nemluv o tom, když ale to dobré v životě se dlouho pamatuje a jak rádo se na to vzpomíná. Jsem velmi ráda pánové, že jste u mně na bytě. Buďte zde jako doma, jako v Čechách anebo na Volyni.“

A tak toho večera jsem se dozvěděl celý životní román, běh i rodinný stav paní doktorové. Toho dne veselý pan lejtnant nepřišel a proto večírek byl tak vážný a tichý.

Druhý a další dni leť jako předešlé, samá práce, prohlídka dopisů, korektura časopisů do tiskárny, obstarání lístků do divadla, pěkný kus jim vybrati, přinésti jídlo a tak nebylo času ani kol sebe se pořádně rozhlédnouti. I Ondráčkovi nezbyla volná chvílka jíti se podívati a pobaviti se slečnou Soničkou. Dosti trpce to želel. Stále jsem ho napomínal:

„Poslyš, Josef, pamatuj si, že bez mého svolení nesmíš sám jíti nahoru. Nezapomeň, že se musíš chovati slušně!“

„No dobře, pane svobodníku! Ale což když slečna přijde sama ke mně? Kdo jí dá k tomu svolení?“

„To se jistě nestane. Ale hlavně ty udržuj kázeň.“

„Prosím beze všeho. Chcete-li, mohu zde ve dne pracovat i v noci pak spát v kasárnách u chlapců. Pak budete jistě se mnou spokojen.“

„Ne, to nejde, Josef. Jednak by se paní doktorová rozhněvala a jednak i mně zde by bylo smutno.“

Josef se usmíval a něco si bručel. Konečně vybuchl.

„A vůbec, kde jsou ženské, tak se hned mění situace. Já myslím, že by bylo nejlépe, kdyby vy jste si předcházel paní doktoru a já slečnu Soničku. No nemám pravdu? Nebylo by to hezké?“

„A co pan lejtant? Víš přece, že je to její snoubenec. On Rus, ona Ruska, tak již proto lnou k sobě. A co my Češi, tak zdaleka, jsme tu jako cizinci, na nás Rusky tak neberou a kdo ví, zda nás mají vůbec v lásce.“

„Ale mají, to já nemám žádnou starost. Víím co na ně platí, jak je upoutatí“ — praví Josef a sebral se a šel si do kasáren pro večerní jídlo.

Pan lejtant vždy navečer přicházel k nám na návštěvu. Ale dlouho se u nás nezdržel, hned se ubíral po schodech nahoru ke svojí milované Soničce.

Voják se seznámí, přizpůsobí a zpřátelí s lidmi. To samé bylo i u nás. Obě ženy často chodily se k nám bavit, jako by je naše prostředí přitahovalo. Slečna Soňa někdy proseděla kolik hodin u nás na censůře. Ponejvíce vždy, jakmile matka nebyla doma. Ondráček jí zpíval různé písně rusky, ukrajinsky, česky i polsky. Slečna pozorně naslouchala. Jak to, že Čech zná tolik různých písní?

„To víte, poznali jsme už veliký kus světa a všady se naučili nějakou tu písničku na památku!“

Jakmile však Soňa odešla, naklonil se Josef ke mně a pravil:
„Tak se mně zdá, že zde zvítězím já a ne pan lejtnant. Aspoň už něco pozoruji z očí mladé slečny. Něco mi prozrazuje to její levé očko!“

„Josef, Josef, jsi nepolepšitelný!“

„Ale že je pěkná, pane svobodníku ,co? Ostatně když i její matka si zamilovala v mládí Čecha, proč by i její dcera neučila něco podobného?“

„Josko, zde ti musím dáti za pravdu. Zdá se mi, že též paní doktorová sem dosti často přichází. Ostatně má právo ve svém domě vše si prohlížeti.“

„Ano, obzvláště starého svobodníka z Volyně.“

„Pepku, mlčíš! Kluku zatracená!“

„No, však uvidíte, co se z toho vyklube. Nakonec ještě budeme příbuzní.“

„Jak to příbuzní?“

„Když byste si vzal matku a já dceru, pak by to bylo jako ruce v rukávě, čili jak se říká u nás na Volyni, pili bychom z jednoho koryta.“

„Josef! Josef!“

„Však počkejte, až dostanete tu hodnost podporučíka, to teprve zapůsobí na paní doktorovou. Takto si jen myslí: Je to jen svobodník. Ale podporučík, to už je jiné kafe. S tím už se dá všady blýsknout. Já jí to zítra řeknu, že čekáte povýšení, že jste z předešlé války podporučík a že vám bude již brzy vrácena ona hodnost.“

„Josko, opovaž se!“

„Řeknu to a uvidíte, jak se hned věc zlepší pro nás oba.“

A skutečně také Josef vypověděl paní doktorové vše doslova, že generálové Píka a Kratochvíl mně znají, že žádost moji odeslali do Moskvy a že v nejbližších dnech budu důstojníkem. Paní doktorová se divila a usmívala, bylo to pro ni

opravdu překvapení. Joska pak s velkou radostí vše mně sděloval.

„Tak a teď zase ať vy se dobře chováte, pane svobodníku a u slečny Soni ať mi to taky trochu zlepšíte.“

Přišla sobota a v domě paní doktorové nastal veliký ruch. Neustále se chodilo, uklízelo, samý spěch a shon. My též jsme měli na pilno, abychom měli kidnou neděli a mohli se jít podívat do města, parku nebo divadla. Pan lejtnant přicházel každý den a ani jednou nezapomněl se na nás podívat. Alespoň otevřel dveře a pozdravil: „Zdravstujte Češi i ty otec! Zdrávi?“ — Velmi nás to těšilo, že jsme mu nesevšednili a že si všímá českých vojáků.

Ta sobota mi opravdu zůstala v paměti. Paní doktorová uspořádala hostinu snad asi na počest naší návštěvy. Ohlásila nám to předem, abychom nikam neodcházeli a že nás prosí na večeři. Že i její dcera si to přeje, aby byla u stolu s námi a pan lejtnant že přijde také.

Josef trochu z neklidněl.

„Kýho řasa, pane svobodníku, snad to nebudou nějaké námluvy nebo zasnoubení. Jak bych něco takového zpozoroval, tak opustím ihned stůl.“

„Ale Józo, to bys to vyvedl! Nech to běžet, jsou to Rusové, ať si dělají co chtějí. My budeme vše jen pozorovati. Musíme přece ze sebe dělati inteligenty. My Volyňští dáme si vždy na sobě záležeti.“

Tu sobotu před večerem zastavil se u nás v kanceláři opět pan lejtnant. Byl celý vyšňořený, napudrovaný a navoněný, že to ihned zavanulo po celém úřadě. Začal vyprávěti, že paní doktorová poslala k němu posla, aby se dostavil dnes na večeři. Praví dále:

„Víte Češi, že je slušnost přijmouti pozvání. Ostatně vím dobře, že už zde dlouho mezi vámi nebudu. Přišel přips do

nemocnice, jak daleko je moje léčení a že by mne potřebovali do kanceláře. Nu a já pravou ruku už mám zdravou, tak co zde? Pomohu kamarádům, ať to dříve skončíme tu proklatou vojnu."

"A co pak chcete činiti, pane lejtnante?"

"Po válce já invalida snad se někam dostanu do úřadu."
A Joska hned se toho chytil.

"A slečnu Soničku si tam vezmete jako pomocnici."

Pan lejtnant se jen slabě usmál:

"No, ljubim jí, ale jak ona se vyjádří, to nevím. Matka tomu nebude brániti, jak jsem již vyzozoroval. Ale to je všechno ještě daleko a v plánech. Já, vy, všichni jsme ve vojenských uniformách a kdo ví, zda vojnu vůbec přežijeme. Já jsem již několikrát zůstal tam na frontě ležeti. A tak pro rozptýlení jdu se tedy pobaviti."

V tom již přišla i paní doktorová, pozdravila a zvala na večeri jménem svým i své dcerušky. A tak jsme za malou chvíli sesedli se u přepychově prostřeného stolu, plného vína a dobrých, hojných pokrmů, zhotovených slečnou Soničkou i paní doktorovou. Proto ten spěch odpoledne! To se peklo a připravovala tabule! Tehdy ve válce byl to velký přepych i vzácnost, tak bohatě jídly stůl obdařiti. Ale Rusové si na takovéto hostinky potrpí, při nich jsou nejveselejší a nejhodnější. A tak byla veselá beseda jako o nějaké svatbě. Jedlo, pilo se i zpívalo. Slečna hrála na piano a pan lejtnant ji zpěvem doprovázel. A večer uběhl jako vítr. Při rozchodu paní doktorová nás prosila, abychom zítra večer opět se všichni sešli, že půjdeme do divadla, kde hrají krásný kus a ráda by jej s námi Čechy a s panem lejtnantem viděla. Nezbyvalo, než opět slíbiti, že půjdeme.

Slečna ještě zahrála jednu píseň „Katušu“ na rozchodnou. Je to tak ruským zvykem.

A tak druhý den v neděli o sedmé hodině večer už si to

vykračuje naše pělice do divadla. Paní doktorová koupila celou loži pro nás pro všechny a to skoro u samého jeviště. Po druhém zazvonění obecnost usedala na svá místa. Vedle nás seděli dva ruští generálové a neustále se po nás dívali, jak to, že český voják (tak malé šarže) dovolil si zaujmouti tak drahá místa. Ale to nám nijak nemohlo vaditi. Jen Josef se trochu styděl, že sedíme tak vpředu. Nebyl zvyklý na takové počty.

O přestávce jeden z pánů generálů povstal a pozdravil paní doktorovou a dal se s ní do hovoru. Paní mu vyprávěla, že pozvala si do divadla tyto dva Čechy, kteří bydlí u ní a proto je takto uctila. Pan generál to velmi schvaloval a kýval hlavou: „Češi, to jsou charoši vojáci.“ A tak nám bylo dobře při jeho pochvale a divadlo se nám ještě lépe líbilo.

Po představení vyšli jsme ven na ulici a situace se trochu změnila. Pan lejtnant se totiž s námi rozloučil a šel jiným směrem domů.

„Tak a teď to bude lepší, Ondráčku! Ty vezmi slečnu Soňu pod ručku, já paní doktorovou a doprovodíme je tak galantně domů. Doufám, že se nebudeš stydět s takovým poupátkem vésti se pod paždí. Ukážeme jim, jací jsme my Volyňáci kavalíři.“

A tak jsme spárováni vyrazili. Slečna cestou svým veselým hovorem bavila mého Pepouše, zatím co paní doktorová vyptávala se vážně, jak to vypadá na Volyni, na naše hospodářství, moji rodinu, kdo nyní vše tam vede atd.

Tak jsme přišli až k domu, ale paní doktorová ani zdání, abychom šli již spát. Zvala nás opět nahoru na večeři. My se omlouváme, že to není možné, včera ta hostina a dnes opět další jídlo. Je přece válka, potraviny jsou vzácné, drahé a těžko dosažitelné. Ale dámy nechť ani slyšeti. Slečna se dokonce kaboní, že se bude hněvati. A tak nás opět pře-

mluvily po třetí a šli jsme tedy ještě na zakončení nahoru.

Usadili jsme se zase v pokoji a slečna Soňa byla velice rozjařená, veselá, humorná, až skoro rozpustilá. Právila:

„Ach, mamuško, já se dnes cítím tak šťastná! Tak lehká a veselá! Nikdy jsem neměla tak radostnou náladu jako právě dnes!“

„Sóňo, já soglásna s tebou!“ — přisvědčila jí paní doktorová. A dívka pokračovala:

„Jaké to bylo hezké v divadle, to jdou stranou všechny denní trampoty a hlavně jaké to milé hovořiti s lidmi, na které se nedíváme jen jako na vojáky. To přivádí úplně jiný nový čerstvý vzduch do našeho prostředí.“

Matka přikývla hlavou a obrátila se na mně.

„Než jste přišli, bylo u nás v domě tak smutno a ticho, sotva kdo sem zabloudil, mimo pana lejtanta. Jsme samy dvě ženy, stále v práci a válka k tomu všemu. Můj muž zemřel před čtyřmi roky a od té doby jsme tak opuštěny a žijeme tu jako v klášteře. Ne snad, že bychom měli nouzi, to na jídlo se máme ještě dobře, i úspory mám slušné, ale ta nuda a prázdnota hrozná!“

A Soňa pojednou vyhrkla.

„Bože, mami, jak by to bylo krásné, kdybychom my čtyři byli jedna rodina!“

Paní doktorová zrudla a vykřikla:

„Ale Sóňo! Mírní se trochu ve svých citech!“

Mně problesklo v tu chvíli hlavou, že jsme snad opravdu jim obveselili ten jejich samotářský život a že snad nejsme jejím srdcím tak cizí. Kdybychom nebyli všichni tou válkou tak spoutáni, co možná by se dále vyvinulo?

Josef zatím vstal od stolu a poprosil dámy, aby mu dovolili zahráti na piano. Samozřejmě, že svolily beze všeho, slečna Soňa nadšeně, paní doktorová s údivem, že umí hráti též na

klavír. To u takových venkovských lidí z provincie nezvykem.

Joza tedy usedne a začne napřed pomalu se probíratí v klávesách, pak přidává, zvyšuje tempo, akordy, melodií a začne i zpívatí. Paní doktorová je plna údivu. Volyňák a tak nádherně hraje na piano! Což milá paní si myslíte, že jsme spadli z měsíce a nic neumíme? To umíme ještě jiné věci! Podívejte jako já, dal jsem se do sepisování!

A tak Ondráček zpívá jednu píseň za druhou, českou, ruskou, polskou, jednou skončí, do druhé hned přejde a Soňa mu při zpěvu pomáhá a svůj stříbrný hlásek spojuje s jeho radostným tenorem. Bylo to tak krásné, že i paní doktorová se neubráníla dojetí.

„Ach, Bože, kde jsou ty časy, když já byla tak mladá jako moje Sonička! Já byla právě také taková! Ta zlatá Praha! Tu už asi nikdy neuvidím! Dobře mně radil tehdy Tůma: Naděždo, nejezdi domů, počkej ještě, jen co dostuduji a pak se vezmeme. Budeš mně učití rusky a já zase budu tvým učitelem češtiny. Uvidíš, že nám to bude jednou potřebné, mně i tobě. A vidíte vojáci, dnes jsme se potkali tady s vámi a už ten hovor s vámi jak je mi milý. Jaká škoda těch ztracených let, ale nedá už se nic dělatí. Neměla jsem štěstí v žití, anebo neuměla si jej vážiti. Dnes bych se zachovala úplně jinak. Ale co tam, to tam!

A paní doktorová se hluboce zamyslela, hlavu sklonila. V tom hodiny udeřily půlnoc.

Ten večer se snad nikdy nezapomene.

Příhoda s kanárkem.

V úterý večer přišel opět pan lejtnant Hronikov. Ale tentokrát ne jako vždy veselý a v náladě, nýbrž nějak sklíčený. Buď byl nemocný, anebo ho něco trápilo. Však jeho ruská povaha nedala mu býti dlouho smutným. Přinesl litr vodky a nalil nám všem. Abychom pili, líhem se zahojí všechny rány v těle. A hned mně uhodil po rameně.

„Čechu, pojď se mnou nahoru k paní doktorce! Já už brzy pojedu kupředu k frontě, tak ať si ještě trochu pohovoříme. Já tě považuji za otce.“

Vystoupili jsme po schodech a vstoupili, aniž se toho matka s dcerou nadály. Pan lejtnant ani neusedl, jen se procházel po pokoji. Byl celý rozrušený. Pojednou se zastavil.

„Baryšno Sonička, za pět dní jedu kupředu! Na frontu!“

Slečna se překvapeně podívala na důstojníka a ani slovo neodpověděla. Paní doktorová však zachránila situaci.

„Co dělat, jest nutno vpředu hochům pomoci, aby už ta havěť německá byla doražena na smrt. Pak si to všechno vynahradíte.“

Pan lejtnant podíval se teskně na Soňu.

„Moja dorogaja, chtěl bych od Vás nějaký malý dárek pro štěstí. Bude mně chrániti, těšiti, obveselovati a Vás připomínati.“

Soňa však se zarazila a opět ani slůvko neproněsala. Nemohla

se smířiti s tou novinou, že již pana lejtanta nevidí. Zvykla si již na jeho denní návštěvy, jako na stálé a samozřejmé. A nyní se mají rozloučiti — snad navždy. Kdy se zase uvidí? A kde? To vše jsem vypožoroval z jejího zmateného pohledu. Konečně zmohla se na odpověď:

„Co bych vám dala pro štěstí? Řekněte si, vyberte si, co byste rád.“

„Dáte mi tedy vše, oč vás požádám?“

„Ano, oč si řeknete, bude vaše.“

Pan lejtant rozhlížel se po pokoji.

„Slyšte tedy! Já bych rád toho malého ptáčka, zlatého kanárka, zpěváčka. Zde měli jste ho v kleci na stěně.“

Slečna sebou trhla.

„Ach. můj Bože, já jej zapoměla venku na balkoně.“

Rozeběhla se, otevřela dveře na balkon a přinesla klíčku s ptáčkem zvenčí. Zvedá ji do výše a prohlíží.

„Ty moje žoltaja krasivaja pticka! Budeš teď zpívali tady panu lejtantovi místo mně. Ale buďte na něj hodný a hlavně dobře si jej hleďte, aby vám neumřel. To by bylo neštěstí.“

„Soňa, buďte spokojna! Budu ho mít tak rád jako vás!“

Slečna se zardívá a matka jen naslouchá, jak se mladí loučí.

„Nuže, tedy ujednáno. Za tři dni si přijdu pro toho ptáčka. Bude to těsně před odjezdem.“ „Budu vás čekati, žďáf.“

A pan lejtant už se poroučel: „Spasibo, do svidanija.“ Byl jako na trní, už aby byl pryč, ta tam byla jeho veselá povaha. Šel jsem s ním až před dům. Byl by rád svůj odjezd odložil o několik dnů, leč nebylo to možné. Rozkaz je rozkaz, obzvláště na vojně. Proto mně pravil jen teskně:

„Tak ve čtvrtek si přijdu pro tu klíčku a rozloučiti se se všemi v tomto domě a bude konec všem našim veselým známostem. Než si zase zvyknu na nové drsné prostředí, bude se mi stýskati po vás.“

Tak ve čtvrtek bude loučení! My Češi rádi při takovém rozchodu děláme nějakou švandu anebo šprým, aby se nálada lépe povznesla. A pan lejtnant má rád legraci! Proto musíme něco veselého připravit. Ale co a jak? To mi dělalo velikou starost, co vynajít, co nastražit, co provést veselého, záluďného. Tak toho čtvrťka jsem chodil celý zamyšlen, jak to nalíčit, aby byla nějaká veselost. Jak jsem se již zmínil, v zahrádce okolo domku bylo několik ovocných stromů, převážně již starých, zubožených, samé díry a rány. Jak jsem šel kolem, slyším, že v jedné staré hrušce cvrlikají mladí vrabci. Sáhnu do díry a vytáhnu jednoho vrabčáka, který se mi však vymkl z ruky a uletěl. V tom mi však hlavou bleskla myšlenka! To by bylo dobré vzít takového rozcuchaného vrabčáka a strčit ho do klícky místo kanárka, aby až si pan lejtnant přijde pro tu klícku, tak bude koukat, jak se mu ptáček změnil! To může být z toho pěkná švanda! Ano, rozhodnuto, že se tak stane. A rychle do díla!

Šel jsem do dílny a zhotovil jsem si malou klícku, kam schovám kanárka, vynášel si žebříček, abych mohl vylézt tajně na balkon a vše to prováděl ve velké tajnosti, aby nikdo nic nevěděl, ani Joza Ondráček. Jen jsem měl starost, aby slečna nevezala kanárka opět z balkonu dovnitř do bytu. Leč nahoře byl šamý spěch a shon. Opět vše připravovali na večerní slavnost. Paní doktorová vzala si dokonce ku pomoci kuchařku, aby vše bylo bezvadně připraveno. A slečna Soňa, ta také byla neustále v kole. Několikrát přiběhla k nám dolů do kuchyně, ale vždy ve spěchu, něco popadla a už třískla dveřmi a zase uháněla nahoru. Tak ještě záleželo na těch mláďatech, aby mi z té hrušky neuletěla. Neustále vykukovala z té díry, křičela, stavěla se, na svobodu už chtěla, rodné hnízdo opustili. Ale dovečera ještě neuletí!

Začalo se stmívat. Paní doktorová odešla ještě s kuchařkou

do města. Snad to bude lepší, když nebude doma. Aspoň lépe se to bude prováděti. Jen ještě Jozu poslati někam pryč. Ten seděl u stolu; prohlížel dopisy a který shledal závadný, odkládal na stranu ke škrtnání. Povídal mně:

„Co vy, pane svobodníku? Vy jste dnes nějaký neklidný! Stále něco sháníte a běháte!“

„Ale hochu, mám různé starosti. Rád bych se opět pobavil. Víš co? Nech těch dopisů a jdi se mi podívat do divadla, co tam zítra hrají. Ale ať to nezapomeneš, napiš si to raději na nějakou kartičku.“

„Prosím, prosím, pane svobodníku. Hned jdu.“

Byl rád, že se zbaví úřadování. Měl toho od rána už dost. Tak ihned odešel a věděl jsem, že se hned tak brzy nevrátí. Ale já již měl svrchovaný čas své dílo provésti. Vždyť každou chvíli může pan lejtnant přijíti.

Vezmu malou klíčku do ruky a prohlédnu ji, zda se dobře zavírá. Aby mně pak z ní ještě kanár neuletěl! To pak by byla tragedie a ne veselohra.

Teď ješ se přesvědčiti, co dělá nahoře slečna Sonička, aby mně pak na balkoně neviděla a při mé práci mně nepřekvapila. Vešel jsem tedy k ní a pozdravil. Usmála se na mne, přivítala kývnutím hlavy.

„Slečno, prosím vás, půjčte mi zápalky, potřebuji si zatopiti a moje mně došly.“

Ukázala mi pokynem ke kamnům, kde ležely.

„Prosím, poslužte si!“

V tu chvíli prohlédl jsem bleskurychle celou situaci. Kanárek byl jako vždy na balkoně a slečna loupala brambory u okna, zády obrácena k balkonu. Bude to tedy dobré! Vše se daří! — Vzal jsem si sirky a pravím:

„Děkuji, večer vám je přinesu.“

„Požalusta,“ — praví Soňa, ale já už uháním pryč, abych

vhodný moment nepropásl. Rychle vyběhnu na dvůr, rozhlédnu se zda někdo nepřichází, třeba paní doktorová a pod. Leč nikde se nic nehýbe. Vezmu tedy žebřík a přistavím jej rychle k balkonu. Pak odskočím ke hrušce, sáhnu do díry vyberu jedno pěkné mladé vrabče a honem k žebříku a hupky po něm nahoru. Vyskočil jsem na balkon, otevřel klíčku, vyňal kanárka a vpustil tam vrabce. Pak jsem klíčku uzavřel, honem sestoupil dolů a kanárka ukryl v mojí malé kleci, kterou jsem měl zde na zemi připravenou. Pak rychle žebřík dám na svoje místo a klíčku s kanárkem odnesu do našeho pokoje a zamknu v naší skřínce, aby Joza na to nepřišel. Vše se tedy dobře podařilo, uvidíme, jak bude dále.

Vyšel jsem ven a v tom se již vrací paní doktorová z města. Opravdu, vše bylo jen tak tak na vteřinu provedeno. Jen ještě aby slečna nešla pro klíčku, dokud pan lejtnant nepřijde.

Nastal večer, rozsvěcovaly se světla po bytech. Přišel i Josef a vše mi vyřídil, co jsem chtěl vědět. A za chvíli někdo ňuká na dveře a známý hlas pana lejtanta volá: „Móžno?“

„Vstuptel Vstuptel“ — volám a pan Hronikov vstoupí a za ním jeho spojka, Rus, vysoké postavy s malou klíčkou v ruce. Pan lejtnant byl zase vyholen, navoněný, v parádní uniformě a příjemný jako z másla. Pobízím ho aby usedl, ale on odmítá, že už je tma a že potřebuje odeslati svoji spojku s tím ptáčkem domů a pak že posedíme všichni nahoře naposledy při hostině.

„Pojď Čechu, Antone Václavov a ty pojď taky!“ — ukáže na Jozu. Ondráček byl už též nafintěn na tu večeri na rozchodnou. Vystupujeme proto všichni čtyři po schodech nahoru.

Pan lejtnant, jako ze všech nejdůvěrnější, zařukal na dveře. Ty se otevrou a paní doktorová s dcerou nás vítají. Jsou pěkně obléknuty, stůl prostřen a pokoj osvětlen. Můj první mžik bylo pohlédnouti na místo na stěně, kde vždy visela klíčka s ka-

nárkem. Leč místo bylo prázdné. Výborně! Klec je ještě na balkoně!

Paní doktorová nás zve, abychom usedli a všichni tak činíme. Jen spojka pana lejtanta stojí u dveří, čapku nesmekaje, čekaje na rozkaz svého pána. A tak začal opět jako vždy veselý hovor, smích a debata, aniž by si kdo vzpomněl, že přišli vlastně pro toho kanárka. Jen spojka Serjoža stále stál a přešlapoval z nohy na nohu, čekal a díval se po pokoji i po nás, jak se bavíme, na Soničku, jaká je hbitá a mrštná, na paní doktorovou, která usedla na svoje oblíbené místečko na pohovce a sedě točila prsty okolo sebe.

Jak to asi začne?

Konečně Rus u dveří se ozval:

„Pane lejtnant, já bych rád domů. Je to kus cesty a venku už je tma a tak mám strach, abych se někde nepřevalil s tím zvířátkem. Dejte mně ho, prosím vás!“

„A vidíš, já na tebe úplně zapomněl! — zvolal pan lejtnant a obrátil se hned ke slečně Soničce. — „Nezapomněla jste na ten dárek, co jste mi slíbila? Mám zde vojáka, který jej odnese domů.“

Teď to tedy začíná! Měl jsem jen obavu, abych se opanoval a nerozesmál se při té komedii. Ale hrával jsem divadlo u nás na vesnici na Volyni a tak jsem se znovu vžil do své úlohy a nepohnul se mi ani sval na tváři. Soňa sebou prudce trhla, vyskočila ze židle, spráskla ruce a zvolala:

„Můj ty Bože! Co jsem to učinila? Já zabyla opět na něj! Je tam venku na balkoně.“

Rychle se vrhla ke dveřím na balkon, otevřela, sňala klec a už ji rychle nese před sebou a postavila doprostřed na stůl. Nastaly výkřiky překvapení. I Soňa zvolala zděšeně:

„Mamuška, co se stalo? Kde je můj kanárek?“

Vrabčák křičí, cvrliká, lítá zděšeně z kouta do kouta a do-

bývá se dráty ven. Všichni zíráme na klec co se to stalo, slečna, pan lejtnant, paní doktorová, všichni udiveni tím, že v kleci místo kanára lítá vrabec. Soňa je celá zoufalá, div nepláče.

„Mamuška, jak je to možné? Kdo nám ho vzal a tohle podstrčil? Vždyť jsem byla celý den doma a nikam z pokoje nešla.“

Vrabec provádí stále svoje dílo v kleci, křičí, lítá a vrhá se na drátky. Pan lejtnant řekne po rusky:

„Tak to je ten kanárek, co jste mi slíbila? No, já spokojný, toho mi nikdo nebude závidět!“ — a dal se do hlasitého smíchu. Paní doktorová kousala se ve rty a dívá se brzy na mně, hned zase na Jozu, hned nás podezírala, který to z nás provedl takový šikovný kousek.

Serjoža u dveří dá se také do smíchu.

„Tak to přišel jsem sem pane lejtnant pro vrabce? Toho bych já vám taky chytil!“ A tak smích je stále větší a slečna tím více zarudlejší. Přece se ten kanárek nepřerodil? Nemohla to hned pochopiti, jak se to mohlo státi. A pan lejtnant pokračoval:

„To jsem si slečno nemyslel, že si ze mne frontovníka a raněného, takto vystřelíte! Vrabce přece nepotáhnu s sebou na frontu.“

A Soňa již neví jak by tu hanbu napravila. Jen paní doktorová se neustále usmívá a pojednou se naše zraky setkají a ona mně pohrozí prstem. Já jsem měl co dělati, abych nevybuchl ve smích a neprozradil se tak. A spojka pana lejtnant začne zase:

„Tovaryš lejtnant, tak jak jste se rozhodl? Mám toho vrabce vzít anebo ne? Rád bych už šel domů, ráno brzy jedeme a já mám ještě připravovati si věci na cestu.“

Pan lejtnant se usmál a pravil:

„Co se dá dělati? Chtěl jsem ptáčka pro štěstí a místo kanárka mně Sonička připravila vrabčáka.“

A zas do hrozného smíchu a slečna růžová až po ouška. Ale spojka Serjoža se chychtá:

„Ale pane lejtnant, takového ptáčka přece nepovezeme ku předu. To by se nám všichni smáli ve štábě. Maleňkij vorobej! Já jej pustím cestou, to by byla hanba pro nás!“

Tak i já jsem se do toho vmísil.

„Ondráčku, co ty tomu říkáš? Je to možné, aby z kanára se stal vrabec?“ — Ale Joza se jen usmívá, ví už také, odkud vane vítr. Teď již paní doktorová se naplno rozesmála a praví Soně:

„Vždyť je to práce táty Čecha! To je takový lišák!“

A slečna se překvapena obrátí na mne:

„Je to pravda? Tak vy jste byl ten kouzelník?“

Pan lejtnant se směje a říká:

„To se povedlo! To se povedlo! Na to hned tak brzy nezapomenu.“

Tak když již bylo vše prozrazeno, vstal jsem, vzal jsem klíčku s vrabcem a pravím:

„Ano, to jsem byl já ten čaroděj. A teď učiním nové kouzlo a vrabce vám přeměním opět na žlutého kanárka.“

A seběhnu s klecí do naší pracovny, vrabčáka pustím na svobodu a do klíčky dám opět pravého ptáčka a vrátím se opět do pokoje. Postavím klec na stůl.

„Tak co, Serjožo, co je to? Vrabec nebo kanár?“

„No, tomuhle se už říká ptica. Toho si rád odnesu.“

Zatím slečna chytne honem poplašeného kanárka, zastrčí jeho zobáček do své pusy, lichoťí se s ním, hladí jej a loučí se s ním. Pak jej teprve vpustí do klece a těsně uzavře.

„Zde vám jej tedy odevzdávám. Nešidte jej, dobře si jej hleďte a hlavně krmte.“ Ale spojka již balí klec do papíru,

aby ptáček nenastydl a nelekal se cestou. Při tom hovoří:

„Baryšno, nebojte se! Bude se míti dobře u nás! U nás mnoho chleba na frontě a zacházet s ním budeme také dobře. A až dobudem Berlín, tak jej vypustím na svobodu. Tak pojd', jděme ty charoša mulatko!“ Uklání se, dává dobrou noc a už si to s úsměvem valí ze dveří, pak po schodech a nakonec zmizí ve tmě v ulicích města Kamének-Podolska.

To byla příhoda s kanárkem, která se tak dobře vydařila, že ještě po odchodu spojky Serjoži jsme se jí smáli a vyptávalo se, jak se to vše provedlo a jaký jsem chytrý detektiv. A pak jsme zase hráli, pili, zpívali a hodovali až dlouho do noci. Hodně pozdě v noci jsme se loučili a rozcházelí.

Druhý den ráno o desáté hodině pan lejtnant se svou spojkou Serjožou mávali nám rukou z nákladního auta gruzovíku, které je unášelo ku předu ke štábu armády.

Poslední dny.

Po odjezdu pana lejtanta nastalo smutno v našem domě. Slečna Sonička byla celá utrápená, smutná a dosti často přicházela k nám, aby se povyrazila a našla nějakou útěchu.

„Milý Jozo“ — pravil jsem k Ondráčkovi, „teď je tvůj povinností postarati se o to, aby slečna nebyla zarmoucena. Když má někdo srdce raněné, tak je slušnost pomoci mu a uklidniť jej. Tak se měj k dílu!“

„Ale pane svobodníku, vždyť já nejsem doktor!“

„No, já tě poučovati dál nebudu. Však ty víš sám; hoch těší děvče. Ne nadarmo to čteš tady v těch dopisech při censuře.“

Dostí často přišla též paní doktorová a zvala nás na večer na sklenku čaje a my nemohli jí to odmítnouti. A jednou při takovémto dýchánku pravila smutně:

„Já nevím, co si zde počneme, až vy Češi budete také pryč.“

A slečna Soňa hned do toho skočila.

„Mami, já pojedu s nimi, třeba jako ošetřovatelka a ty by jsi mohla jako lékařka. Tak bychom jely obě.“

Ale paní doktorová zavrtěla hlavou.

„Ale holka, to nejde. Kdyby nás potřebovali, tak by nás sami zavolali a pak by se snad dalo něco činiti. Ale takto vřírati a nabízeti se sami nemůžeme.“

Ptal jsem se tedy paní doktorové, zda by opravdu šla k nám do našeho pluku, anebo kupředu do I. brigády. Odmítla. Nemá prý štěstí na Čechy a také by se jí to sotva podařilo.

V těch dnech se opět vpředu rozpoutaly kruté boje a mohutná ofensiva. Rudá armáda a naše jednotky hnaly Němce zpátky do svého Reichu. Vše se pohybovalo, stěhovalo a ubíralo kupředu, jen náš náhradní pluk stále ještě zůstával vzadu.

Naše styky v domě se stále lepšily, prohlubovaly, staly se přátelštější a důvěrnější. Snad pod dojmem blízkého rozchodu. Nebylo proto snad dne, abychom se nenavštívili. Jednou přišli dámy k nám, pak zase my jim to opláceli. Slečna Sonička vypouštěla rychle z hlavy pana lejtnantsa. Brzy jsem zpozoroval, že se opravdu zamilovala do mého Josefa. Byli stále pospolu a paní doktorová jim v tom nebránila. Měla přece ty nejlepší vzpomínky na lásku s Čechem.

Dosti často obdržely lístky od pana lejtnantsa i jeho spojky. Pozrdavovali je, vzpomínali a nikdy nezapomněli připsali, že kanárek jim posílá pár cvrliků ze svého štěbetání, že je ve velké úctě u všech důstojníků ve štábě a že je stále veselý. Tyto doušky vždy slečnu velmi potěšily. Měla ráda kanárka a tak jí to působilo radost, že je v dobrém opatrování.

A pak přišla hromová zpráva, že budeme přeloženi do Černovic nebo do Soda-Gury. Naši ubytovatelé již odjeli dopředu uchystati pro nás místa. — Na naše dámy působila tato zpráva drtivě. Paní doktorová tomu stále nechtěla věřit, že odjedeme.

Ale jednoho dne toto tušení stálo se skutkem. Co nevidět se stěhujeme dále, kupředu. Slečna Soňa se při té zprávě velmi rozplakala. Bude prý jí velmi smutno, už nenajde takových přátel. Seděla neustále u piana a hrála samé smutné písně. Též paní doktorová byla celá zaražená, že se musíme rozloučiti. Tak naše dobrá pětice rozběhne se po světě.

V ten den přišel opět dopis od pana lejtnantsa, ve kterém

i na nás si vzpomněl. Pozdravoval starého tátu, jak prý byl tehdy hrozně udiven, jak pěkně tu věc s ptáčkem vymyslel. Sděloval, že pracuje ve štábu těsně vpředu, že denně tam mají muziku, ale ne takovou, jakou hraje slečna Soňa na pianě.

Můj Joza nacházel se nyní neustále u slečny. Oba měli hlavy svěšené, tulili se k sobě a stále si něco šeptali, jakoby věděli, že až se rozejdou, že se už nikdy nesetkají. Tak to trvalo dva dny, my měli vše zabalené, připravené a čekali jen na povel. Josef se mi též svěřil se svým zármutkem.

„Pane svobodníku, nejraději bych nejel. Cítím něco hrozného, takovou tíhu na srdci.“

„Ale co,“ — těšil jsem ho — „máš srdce popletené a to tě dělá slabým. Už dávno to vím. Ale i naše ženy budou nemocné po našem odchodu. Snad náš odjezd učiní zde v domě větší zármutek, než po narukování pana lejtnantsa.“

Druhý den jsme opravdu dostali rozkaz, že se jede. Auto přijelo před dům a Josef naložil do něj všechny naše svršky a věci. Šofér nám řekl, že za tři hodiny je odjezd celé auto-kolony. Hned po obědě. A pak odjel do kasáren. Loučení začalo.

Slečna pozoruje Josefa i mně, jak neradi se sbíráme. Paní doktorová toho dne nešla vůbec do práce. Zůstala doma, aby byla s námi do poslední chvíle. Josef usedl k pianu, hraje a zpívá: „Měl jsem tě holka rád, musím jít bojovat“ — a Soňa naslouchá se slzami v očích ač tomu nerozumí. Jen paní doktorová ví co zpívá, pamatuje si ještě česky. Náhle se zvedne, popojde ke skříni, rozevře ji a něco v ní hledá. Já jsem seděl též smutný a vážný, zamyšlen a ve vzpomínkách na ty krásné dny, které jsme tu prožili.

Pak se paní doktorová vrátila ke stolu. V ruce držela malou krabičku a vyňala z ní dva křížky se řetízky. Podává jeden mně a druhý Josefovi.

„Vezměte si Češi tyto talismany. Jsou to české, z Prahy, když jsem tam studovala v letech 1916-17. Při odjezdu do Ruska koupila jsem si je na památku a proto tuto vzácnou památku předávám opět vám. Opatruj vás Bůh všemohoucí ve všech bojích a ty křížky doneste ve zdraví do své osvobozené vlasti a milované matičky Prahy. Vím a cítím s vámi, se všemi Čechy, jak máte rádi svoji tak těžce zkoušenou zemi a svou otčinu, kterou opustili vaši rodiče před 75 lety. Je to od vás tak krásné, že jdete hájiti svoji dalekou vlast, její práva a svobodu.“

Pak nás snažně prosila, abychom si před jejíma očima ty křížky zavěsili na krk. Nemohli jsme jí odporovati a proto vyhověli jejímu přání. Slečna dala ještě Josefovi svoji fotografii, aby na ni nezapomínal. Byl to opravdu smutný a dojmavý den, nejhroznější snad v mé paměti během této druhé války.

A pak přišel odjezd. Slečna stála s maminkou na křižovatce, tam, kde řídila dopravu ta ruská dívka regulovčice a čekaly až naše autokolona bude projížděti. Celé město bylo snad na ulicích, lidé z Kamenec-Podolska mávali nám rukama a šátky a volali: „Na shledanou, Češi! Do svidanija!“ Mezi nimi stála i naše slečna Sonička s maminkou, obě usazené. Rázem jsme je poznali a poslali jim do vzduchu poslední políbení. A pak nás vůz unášel k Černovicům.

Byla to mohutná ofensiva a těžké boje. Každý voják byl potřebný vpředu. Bylo nutno, aby všichni mladí hoši byli nasazeni přímo do prvních řad. I Josef byl zařazen mezi tyto mládence a tak jsme se i my spolu roztrhli. Já tu dobu dostal povýšení na podporučíka. Pan divisní generál Píka mně to v Soda-Guře udělil. Tak mně nyní viděti paní doktorková, to by jistě z toho byla svatba!

Za tři týdny po odjezdu mého kamaráda Ondráčka dostal

jsem smutnou zprávu, že Josef padl v boji pod Barvínkem. Dopisoval jsem si stále s panem lejtantem i s paní doktorovou a slečnou Soňou. Na každý lístek mně vždycky odpo- věděly. Paní doktorová byla strašně pobožná a v každém dopise připomínala: „Češi, věřte v Pána Boha, modlete se k němu, on vás ochrání! Pište a jak se válka skončí, nezapo- meňte přijeti se na nás podívatí.“ Vzpomínal jsem mnoho na náš krásný pobyt v Kamenec-Podolsku.

Pak mně přišla nová smutná zvěst, že pan lejtant též padl. Vezl hlášení, najel na miny a ty ho rozervaly.

Tak skončila naše kamarádká pětice, veselá parta. Já žiji nyní v rodném svobodném Československu, osídluji pohraničí a pa- ní doktorová s dcerou jsou daleko v Kamen-Podolsku. Můj Joza a pan lejtant Hronikov jsou mrtvi. Oba padli čestně za svoji vlast, jeden za velkou Rus a druhý za Československo. A já tu střežím pohraničí a dýchám ve svých milných Če- chách. Navrátil jsem se tak zpátky do své domoviny.

Napsal ze svých vzpomínek

Antonín Špatenka, Volyňák v kraji žateckém.

Vzpomínky z válečné i poválečné doby dědy Špatenky z Volyně.

Těžký povoz zaskřípěl a zastavil se pojednou u vily ppor. Špatenky. — „Kýho ďasal Koho to sem čert ještě teď v noci nesel“ — bručel jsem, jsa rozespálý. — „Ani v noci mě nenechají na pokoji.“ Myslím si, nebudu vstávati a otvírati, ale hlavou mi kmitne staré pořekadlo: Kdo ráno vstává, tomu Pán Bůh dává! Ač nerad, obrátím se a pomalu slezu s lůžka a jdu se podívat k oknu, co jest to za návštěvu. V tom již vidím, jak pan rotný Knop ze Pšova se chystá klepat na okno.

„Otevřte dědo podporučíku!“ — volá. No, rotnému jest nutno otevřít, neboť jest to starý voják, zasloužilý a nevpustiti jej, mohl by mně i okno rozbít při tak silném klepání. „Stalo se asi něco vážného!“ — myslím si a otvírám pomalu dveře. V tom však on mně již vpadne do vily.

„Dobrý den, dědo!“ — zvolá. Leč neodpovídám mu na pozdrav a ptám se: „To nemůžeš přijeti ve dne? To máš tolik roboty?“ — „To mám“ — odpověděl mi, ulíraje si při tom pot z čela. Staví bič v koutě a začne láteřiti. „To je jízda s těmi voly, já se z toho zblázním, já s tím potahem jezdit nebudu! a naši hoši, rošťáci volyňští, tomu říkají elektřina. No to je opravdu elektřina! Pane podporučíku, uvařte mně prosím trochu kávy, vždyť já jsem dnes ještě nic nejedl.“

A pan rotný, usedaje na židli, začal si stýskati, že nyní má jeti s řepou na štanci (nádraží) právě okolo naší posádky. „To se budou kluci smáti a řeknou: „Podívejte, náš rotný jede s volama“. Přece já byl velitel, voják a bojovník, všichni mně zde znají.“ Takto a podobně láteřil pan rotný. — „Vždyť právě my, vojáci, musíme si zvyknout na všechno!“ — To je pravda, dědo, ale stejně kdyby mně viděla má žena Ljuba, ta by spráskla ruce, jak si vykračuji s těmi hlupáky. Já doma měl pět koní jako skály a teď? Jedu a hulákám stále na tu němotu. Alespoň kdyby šli trochu čerstvěji, ale oni jen nohama pletou.“

„Nebuč rotný,“ díím já — „víš ono v tom pohraničí jest to vůbec divné. Lidé napřed vše cenné vozili odtud pomalu ve válízkách (kufrech), ale to jim tuze dlouho trvalo. Nyní již to jde lépe, vozí a odváží vše v autech. Tak se to odčistí a bude potom dobře.“ — „Ach,“ vzdychne si pan rotný — „že si nevzali ti zlatokopové i tyhle voly!“

„Nezoufej, ale doufej! Buď klidný a pojď si vypítí šálek kávy!“ A stavím hrnečky na stůl a snažím se jej při tom uklidniti. „To jsou hochu při tom osídlování těžké věci a my volyňští Češi nejsme ledačemus zvyklí. ale máme snad srdce daleko upřímnější, sice prostší, ale otevřenější. Nechceme se zde obohatit, jako někteří Češi, kteří přišli do pohraničí. Vidiš, rotný, já pracuji na posádce a není dne, aby hoši nepřišli ke mně na poradu. Prosí o různé věci, o lůžko, přikrývku a některý dokonce o hrnek a lžíci. Ale třeba býti houževnatý jako na Volyňsku.“

„Jo, houževnatý,“ — dí na to rotný — „s těmi voly.“

„Ano, musíme býti trpělivi po této válečné vřavě na různé nepříjemné věci, které nás potkají při tom zakládání nového domova, ale rotný, jsme doma, ve své vlasti, pro kterou jsme bojovali a měli ji tolik moc rádi.“ Pan rotný při těchto mých

sloveh sebou prudce trhl a pravil: „Ale hrome! Aby mě ty voli s tím potahem tak odlezli. Málem bych byl zapomněl, že jsou zde na silnici.“

Rychle vyskočí a jde k povozu. — „No tak co, vy habáni? Již jste posnídali?“ — a vezme z vozu ještě jednu otep luciny a dá jim ji. „Jen hodně zčerstva, ať se vydáme na další cestu!“ — pobízí je pan rotný. „Kdybych je zde nechal státi a vždy jim přinesl jen potravu, myslím, že by zde takto stoje vydrželi až třeba do jara“ — povídá pan rotný. Při tom se neudržel smíchy, „Denně slyším od našich hochů na mně a na moji elektřinu vtipy.“

Vracíme se opět ke mně do kuchyně. „Vezměte si prosím kávu, není sice taková, jaká má býti, ale je od srdce. Není tak sladká, neboť mám toho sladidla málo.“ Ale on mi na to: „Až budou míti naši hoši, budete míti i vy, dědo, čím sladiti.“

„Máš čas, rotný? Jen několik minut ještě, něco bych ti rád pověděl.“ — „Již bych měl jíti, ale mám-li tak dobrý potah, tak vše ještě dokážu“ — odpověděl mi. Usedám si vedle na židli a začínám hovořiti:

„Víš, v Letově, nedaleko Podbořan, jsou osídleni také naši hoši a většina z nich jsou kamarádi z boje, anebo docela moji příbuzní a z naší vesnice. Tam na jednom statku jsou dva hoši: Sáša a Vinca. Dobří kamarádi, jeden pro druhého by dal snad život. Mají převzatý statek, úplně vyrabovaný, ale hoši si nic z toho nedělají. Jsou veselí a jen se těší na svoje rodiny. Na svoje ženy a děti, kdy již přijedou za nimi. Říkají si, to nevadí, že jest to zde vyrabované, jen když máme střechu nad hlavou a hlavně, že jsme zdraví. Já sám je mám velice rád, neboť oni by mohli být příkladem všem. Sáša, to je náruživý honec, ten na Volyni dohnal ušáka (zajíce)!“

„Jen mne nehoupejte, dědo“ — povídá pan rotný. Já se však usmál a vyprávěl dál: „Mluvím pravdu. Jednoho dne jde

Sáška do práce s Němci, podruhé zase Vinca a tak se střídají. Vinca tam má kozu a nějakého oblezlého koně a to je vše. Kozu jest to pěkná, nejlepší na celém hospodářství. Zajdu si jednoho předvečera podívali se, jak se hochům vede. Byli tam i jiní kamarádi, kteří přišli na táč k Vincovi. Ale ten nebyl právě doma, neboť pracoval s Němci na řípě. Tak je bavil Sáša. Mládenci hovořili o všedních starostech, až jejich řeč přešla na karty. Maryáš, to je přece pěkná hra a nevím ani jak a už se dali do hraní karet. Chvilkami se smáli a hned zase hádali, až se zabrali tak do hry, že nevěděli, co se kolem nich děje. Mezitím přijel Vinca s pole celý unavený a usedl na lavičku u plotny. Otíraje si pot s čela, láteří: „Ach, to je dřina! Snad nás umučí ta práce a“ — dodá — „kdyby aspoň ty naše hospodyně již zde byly. Vše by bylo lehčí.“

Sáša se ohlédne od karet a vidí, že Vinca je doma. „Cože jsi tam byl tak dlouho?“ — praví. „Víš přece, že práce není zájíc, ta přece neuteče.“ — „Jo, neuteče, ale zpozdí se. Jak rád já dělám na řípě. Nyní bych ale něco pojedl, neboť mám notný hlad a venku na vzduchu člověku vytráví.“

„Tam na sporáku máš večeři“ — praví Sáška, aniž by se od karet obrátil a víc se o Vincu nestaral, neboť právě v té chvíli měl v ruce pěkného „betla“. Vinca měl opravdu již chuť něco pojísti, hledá v hmcích na plotně. Není zde však žádná večeře, jen na plotně stojí hrnek pokrytý pokličkou. „To tedy bude asi ono!“ — myslí si a ukrojí si chleba a v domněnce, že jest to polévka, rychle ji pojídá. Vinca neustále míchá lžící, myslí si, že to bude hustší u dna, neboť takovou řídkou polévku ještě nejedl. Nechutnala mu, ale žaludek se ozýval hlady. Byl při jídle stejně nějak neklidný. „Kýho časa! To Sáša uvaril tak špatnou polévku? Řekl mně přece, že bude dnes na oběd půl králíka, ale tohle není ani cítiti masem.“

Vinca dojedl polévku do poslední kapky. Postavil hrnek

na lavici a začal bručeti: „To je večere v tom pohraničí a ještě po tak namáhavé práci a na statku. To jsem se posilnil. Trochu špinavé vody a pár krup.“ Přistoupil ke stolu, kde hoši hráli a mrzutě se dívá na hru. — „To je divná zábava, tyhle karty!“ — praví Vinca. Ale kamarádi jako by jej neslyšeli, hrají dále a neodpovídají mu. „Sášku,“ — praví opět — „ty jsi ale kuchař! To byla večere a pak se ještě chlubíš, že jsi dělal kuchaře vpředu u jednoho nadporučíka!“

„A co chceš člověče? — praví rozčileně Sáša. „To jsi to všecko snědl a ještě máš málo? Hergot kluci, hrnec polévky a kus masa, skoro půl králíka a ještě má málo!“ Sáška vyskočí od stolu a letí ke sporáku. Otevře troubu a vyjme z ní hrnek s polévkou a postaví to na plotnu. „Vždyť jsem ti říkal, že tam máš jídlo, tak proč už jsi to nesnědl?“

Vinca udiveně se staženým hrdlem se dívá chvíli na hrnek, pak na Sášu a opět na prázdný hrnek od „domnělé polévky“. „Tak jez, ať si nacpeš ten svůj pupíček!“ — křičí dále Sáša. Teprve nyní se Vinca vzpamatoval a ztěží se zmohl na několik slov. „Já snědl polévku v tomto hrnku“ — povídá a ukazuje na prázdný hrnek. „To přece nebyla polévka, to byly pomeje pro kozu. Já umyl nádobí a zůstalo mi trochu krup od oběda, tak jsem je tam nalil. Ty jsi ale Vinco dobrý na jídlo, on sní takovou mastnou špínu. Máš ty ale dobrý žaludek.“

Pohlédne na Vincu, ale toho by se krve nedořezal. Zbledl a stál zde jako socha. Sáša letí ke stolu a drže se za břicho, válí se smíchy. „To je legrace! Kluci, on mně snědl pomeje pro kozu!“ Všichni se dali do ohromného smíchu a hra v karty byla přerušena. Každý se srdečně smál, jak si Vinca pochutnal na polévce.

Vinca udeřil hrnkem o zem a zaklel: „No počkej, až ty půjdeš do práce a já ti budu dělati kuchaře, jak ti to oplátím. Uvařím ti kus boty do měkka!“ — Ale pak se mu udělalo ne-

volno, vyšel ihned na dvůr, aby si ulehčil svému žaludku.

V pokoji smích utichl a hoši začali Sášu Vostrýho kárati, že se nemá ke svému kamarádu takto chovati. „Vidíš, sní nějaké pomeje a udělá se mu špatně. Nevěděl asi co to je, ty jsi mu to měl ukázati.“ Obviňovali kamarádi Sášku. Ten se však nedal. „Ale jděte hoši, snědl pomeje a sní nyní i dobrou večeři a bude mu opět dobře. Mohl by jísti i hřebíky a nic se mu nestane“ — praví Sáška. „Rozdej karty Jaromíře“ — nutí do hry Ostrý. A tak opět zabrali se do hry.

Vinca se zase vrátil do světnice a něco zase sháněl kolem plotny. Začal zatápěti v kamnech a postavil na ně pánev s kusem umělého tuku. Když se tuk začal smažiti, Sáša se otočil a ptá se: „Vince, proč zatápíš, vždyť je zde tepla dost? Jídlo je také vláhé, vždyť bylo v troubě. Šetři s uhlím, víš dobře, že nám dochází. Koně nemáme, tak třeba býti šetrným s topením.“

„Hraj si karty, ty rozumee“ — povídá na to Vinca. „Budeš učiti starého projdúcha z Volyně co má a co nemá dělati.“ Při tom bere z talíře massu, která, jak se domnívá, je mouka a vsype ji na pánev. Lžící ji počne míchati, neboť má obavu, aby se nepřipálila. Když chvíli tak míchal, počal se po pokoji objevovali dým. „Kýho kozla!“ — křičí Sáša. „Co to zase děláš? Vinco, co to pálíš?“ Vinca aniž by odpověděl, míchá poctivě „jíškou“ dále.

Dýmu přibývalo víc a více. Hoši u stolu počali kýchat i kašlati. „Poslouchej, co to tam u té plotny děláš za volovinu? To je nepříjemný zápach! Co to pálíš?“ — „No co pálím,“ — povídá Vinca — „margarin a mouku na jíšku. To dělám pokaždé. Nechci jísti tu tvou řídkou polévku, tak si dělám do ní trochu záprašky.“ Vinca zamíchá a vezme lopatku na uhlí a přiloží opět do kamen a myslí si při tom: „Ať to kouří! Budu je zde všechny udit. Ať jsou hoši trochu učadlí.“

Kašlání a kýčání se zvětšilo, až hoši začali slzeti. „To jsou blázen! Ty mně Vinco nikdy neuposlechněš. Co to děláš, že to tak čpí?“ — „Říkám, že margarín“ — odsekl Vinca, neboť i on začal již také kýchat. „Pamatuješ se, jak nedávno nám také tak kamna kouřila?“ — „Ano, ale ne takto“ — odporuje Sáška.

„A to snad hoří saze. Vy jste jak dortičky! Všichni jste byli na frontě, spali jste leckdes i v kouři a nyní nesnete ani trochu kouře na statku“ — usmíval se Vinca a pokračuje v kuchaření. „Mějte strpení, již to bude hotové!“

„Já již nemohu dýchat!“ — praví kamarád Zedník a skočil rychle ke dveřím a otevřel je do druhého pokoje. Vinca však se rozkřiknul a přibouchl opět dveře. „Tam mi neotvírejte, tam já spím!“

„Otevřu tedy do chodby!“

„Již je to hotové!“ — zvolá Vinca vítězně. „Jen ta mouka se nedá dobře upražiti, jest to neustále v kouskách. Ach, kdyby mně má žena Milka viděla, jak se pletu do jejího kuchařského umění, ta by měla ze mne radost. Vždy uměla tak chutně upravití jídlo, rychle a bez takového kouře.“

„A taky ta tvoje žena to tak páčila?“ — ptá se škádlivě Sáška. „Ty mně nech býti dnes na pokoji. Víš dobře, že ty jsi se vším tím vinen. Člověk celý den pracuje a ještě v noci aby si vařil jídlo, aby nezemřel hladý.“ Zamíchá jíškou a dává ji do hrnce s polévkou. Lžící snaží se kousky rozmačkávatí. Nějak mu to ale nejde. „To nevadí“ — říká si sám pro sebe — „bude přece lepší než řídká. Vždyť tolik dýmu a práce jsem s tím měl, tak jistě bude výborná“ — pochvaloval si svoje umění.

„Hoši, jestli máte chuf, tedy vám dám jeden talíř polévky dohromady, abyste si o mně nemysleli, že jsem lakomý.“ Nalije horkou polévku na dva talíře a nese na stůl. Přinesl též

lžíce, nůž a kus chleba. „Tak si nechte chutnati, hoši“ — přeje Vinca a usedá též k svému talíři.

Hoši vezmou lžíce a počnou hromadně mačkatí chuchvalce záprašky. „Copak to zase zakuchtil náš Vincánek?“ — praví Sáška, vezme lžící, nabral polévky a kousne do onoho chuchvalce jíšky. V tom již bylo slyšeti kolem smích.

„Vinco,“ — ptá se Sáša — „kde jsi vzal tu mouku?“

„No kde? V polici. Ty myslíš, že je to mouka jako na Volyni? Tato zde je nějaká stará, nejde pěkně upražití. Možná také, že jest to tím margarínem. To víš, to není jako máslo nebo sádlo!“

Sáška vyplivnul co měl v ústech a vyskočil od stolu. „Vinco, vždyť je to cítiti barvou. To jistě není mouka. Je to nějaká barva či co, no ty jsi ale kanárek!“ — Vinca, který doposud polévku neochutnal, bere lžící a počne jísti. „Není to zrovna dobré, ale správný voják skúšá všecko, obzvláště, když si to sám uvaří.“ Začal velký smích, všichni měli stejný pocit, že jedí barvu.

„Vinco,“ — vyskočí náhle Sáška — „kde jsi vzal tu mouku?“

„Pojď, já ti ukáži“ — povídá Vinca. Ukáže sáček a podá jej Sášovi. Ten spráskne ruce. „Bože, ty trubče, vždyť je to cinkvajs (bílá hlinka) a ne mouka!“ —

Pan rotný úplně zapomněl, že veze řepu na nádraží a dal se do velkého smíchu, neboť tato veselá příhoda mých i jeho kamarádů jej nesmírně rozveselila. Poznamenal jen: „Chtěl jsem jeti přes město ještě za tmy a on je již den. Děkuji vám“ — pravil mně — „za tu kávu i za to duševní utišení, neboť nyní chápu, že nejsem s mými voly ještě tak na tom zle. Možná, že ti kamarádi by byli rádi, kdyby je měli, vidíte dědo podporučíku?“ Vezme bič a loučí se se mnou. Vyjdu jej ještě doprovoditi na silnici a dívám se za ním, jak krok za krokem jde s jeho elektřinou k podbořanskému nádraží.

Vracím se do své vily, ale v tom slyším známé mně hlasy, plné smíchu. Otočím se a tu mně již zdraví Vinca a Sáška, oni hoši, o kterých jsem před chvílí panu rotnému vyprávěl.

„Dobrý den, táto! Měl jste zde návštěvu, jak jsme viděli.“

„Ano, ano“ — pravil jsem.

„A jaký to má rychlý dopravní prostředek!“

„Co se dá dělati, hoši! Začátky nikdy nejsou pěkné!“

„To je sice pravda dědo, ale s voly bych přece nikdy nejel. Raději bych osedlal tu mojí kozu“ — praví se smíchem Sáša.

„Jistě by šla rychleji než ti „škorochodi“. To by moje žena vykulila oči, až bych jí přijel naproti na nádraží, až přijedou konečně do Čech, s voly. Tu by to smíchem snad usmrtilo“ — povídá Sáška. Vinca, jež doposud ani slova neproněs, nyní se odvážil jej poškádliti. „A což když by jsi jel na štanci s tou naší kozou, to by jistě vlak vykolejil, až by ji pan výpravčí viděl.“ Nyní se dali do smíchu, neboť Sáška toho nečekal.

„Jo, vám je dědo hej,“ — vzdychl si Sáša — „vy jste vdovec, vy nikoho nečekáte. Žádného mimo svoji maminku tam nemáte.“

„Co to povídáš, Vinco“ — pravím. „Začínám o té věci uvažovati. Chtěl jsem původně čekati na ty naše volyňské vdovičky, ale jelikož jest jich 670 a já bych si mohl vzít jen jednu, ostatní by se na mně moc rozhněvaly, tak raději nic. A pak jest mi již hodně přes padesát a to již se musí jinak žít. Já jsem kdesi četl, že ani studenou vodou se nesmí žádný padesátník omývati.“

„Proč? — táže se Vinca.

„Copak neznáš to staré přísloví? Teplá voda přece ohřeje krev“ — dí na to Sáška. Opět jsme se oba od srdce zasmáli.

„Vy kluci,“ — začínám opět — „vy mne moc nezlobte. Jsem ale rád, že jste na mně žádný nezapomněl a chodíte ke mně jako domu. Věřte, mám vás raději, než rotný ty voly.“

Vždyť mám na všechny tolik vzpomínek, nejvíce však z této války. Víš Vinco, že již dávno jsem ti chtěl zakázati to slovo „děda“? Jednou se mně totiž hoši podařilo najítí děvče, bylo to na Slovensku. Pěkná dívka, jako dortíček. A jak tak jednou si s ní vykračuji po městě Humenném, tak najednou slyším za sebou volati: Dědo! Dědo! Ohlédnu se, samozřejmě i moje dívka také a to naši chlapci. Rozhněvali mně tím, neboť v doprovodu oné dívky mně to nebylo nic příjemného. Cítil jsem se tak mladým a oni mně tak pojmenovali. Neměl jsem ani chuti dívku dále doprovázeti a proto rozloučil jsem se s ní a spěchal jsem domů. A ve své úředovně začal jsem láteřiti a zakázal jsem si, aby mně takto oslovovali. Tvářil jsem se asi moc důstojně, neboť všichni hoši zde přítomní, vstali a v pozoru vyslechli můj rozkaz. Privil jsem k nim: Hoši, ode dnešního dne si přeji, aby jste mne oslovovali jak se sluší a patří pěkně po vojensku. „Dědo“ ať již vícekrát od vás neslyším a — dodal jsem nakonec: Budete mně pěkně říkati „pane dědo podporučíku“ a konec. Hoši zvolali hromadně: Ano! Rozumíme!“ — ale přec jen se neudrželi a dali se do smíchu. Mezi nimi byl též mladý poručík Antonín Valenta. Ačkoliv bylo mladému důstojníkovi teprve 19 let, měl velké zásluhy již na frontě. Při pohledu na něho jsem se poněkud uklidnil a přivítal jsem se s ním.

„Nazdar Tondo“ — pravím a on mně odpovídá: „Nazdar pane dědo podporučíku!“ Změnil jsem ihned svůj postoj a choval se přátelsky.

„Víte, dědo podporučíku, že máte dnes ve svém bytě jednáct Antonínů? Budeme vás prositi na několik dní o přístřeší“ — praví mladý Valenta.

„Ale jak by ne! Když myslíte, že se sem všichni stěsnáme, nemám nic proti tomu. Vždyť my dva jsme z jedné vísky. To je náhoda, že jsi právě přijel, neboť jsou tomu asi tři dny,

co zde byl u mne tvůj otec. Jsem rád," — pokračuji trochu stísněně — „že se za mně nestydíš a že jsi se přišel na mne podívatí.“

„Měl jsem vás rád dědo“ — ale ihned to opravil a dodal: „Pane dědo podporučíku. Pamatuji se velmi dobře na vás.“ A tak mezitím co my jsme vzpomínali na naše doma v rodné vísce, druzí hoši se bavili a smáli. Zábava se stupňovala a nejvíce nás obveseloval mladý Valenta. Vyprávěl, jak se bavil a dělal si švandu z německých důstojníků (zajatců) a jiné příhody z války. Hodiny ukazovaly dvanáct hodin, když jsme se všichni připravovali na lůžko. Mladý důstojník si převázal nohu, již měl již po třetí raněnou v koleně.

Jak krásně jsem prožil ten večer ve společnosti tak udatných hochů, kteří již téměř všichni pocítili na vlastním těle krutost války. A přece byli tak veselí a odhodlaní opět nasaditi svoje životy za svoji milovanou vlast. Té noci nemohl jsem dojetím ani usnouti.

Ráno napadlo dosti sněhu, takže hoši se ponejvíce zdržovali v bytě, neboť bylo až sedmnáct stupňů mrazu. Z dlouhé chvíle učili se hoši slovenskou řeč. Dostí rychle si opakovali různá slova, doprovázená vždy smíchem. V sousedním pokoji byli ještě našimi spolunájemníky muž se ženou a dvě děvčata židovské národnosti, také z naší armády. Naši hoši zvědavě nahlíželi do dveří, kdykoliv se otevřely. Dokonce jeden chlapec, Jarka, neskrýval nikterak před námi, že jednu z nich „ljubí“. Jelikož byla právě ten den neděle, hlásil jsem hochům, že se budou dopisy censurovati a vydávati do rof jen do dvanácté hodiny a po obědě že budeme mít odpočinek a užívati volné neděle. Hoši skákali radostí, neb i oni měli rádi chvíli oddechu. Valenta vyšel ven, ale za okamžik se vrátil a drže kalhoty s opakem nezápnuté v ruce, smějíc se povídá:

„No dědo podporučíku, to je pořádek v tom vašem zá-

chodě (či mužníku). Škoda, že máte kolem sebe jedenáct Tondů. Jest tam nemožno jíti dělati lidskou potřebu. Mráz vše spojil, že br-brr-r-r, prostě hrozné. Pořádek má býti i v mužníku, ne? Vždyť jeho jest právě nejvíce potřeba.“

Při těchto jeho slovech jsem se zahanbil, neboť on, tak mladý vůči mně, upozornil mne na tuto věc. V tom však dveře se otevrou a spojka ze štábu přináší mně hlášení, že se mám ihned hlásiti na velitelství pluku. Ujišťuji spojku, že ihned přijdu, jen si zde zařídím potřebné. Spojka tedy odešla a já, bera na sebe plášť, dávám nařízení:

„Hoši půjdete dva a ze sousedního pokoje jeden uděláte pořádek na záchodě a na dvoře.“ Jednohlasně hoši zvolali „ano“, až na Jarku, který pohlédl na sousední dveře jaksi nedůvěřivě. Podotkl však jen:

„Pane podporučíku, vždyť je dnes neděle a proč právě dnes to musí býti vyčištěno, Nic se přece nezmešká, uděláme-li to až zítra.“

„Ne,“ — zvolal jsem resolutně — „právě dnes jako z trestu to dáte do pořádku!“ Mladý Valenta vždy pohotový zvolal: „Při takové práci musí býti nějaký velitel“ — a dodal — „tuto funkci si беру na sebe já a slibuji vám dědo podporučíku, že půjdu v té věci až do „důsledku“!“ Jarku, který chtěl opět něco namítnouti, jsem přerušil slovy: „Odcházím, a až se vrátím, ať je vše v nejlepší pořádku. Víte dobře, že nesnesu, aby jste mně odporovali.“

„Ano rozkaz je rozkaz a víc ani slova, vidíte dědo podporučíku“ — praví Valenta. Poté vstoupím do vedlejšího pokoje a hlásím, aby jedna osoba pomohla při tomto dnešním úklidu. „Vždyť i vy tam „přidáváte“, pane desátníku, tedy je i vaší povinností stejným dílem pracovati na tomto úklidu.“ Desátník v pozoru odvážil se říci: „Já nemohu přece pracovati, jsem ještě nemocen, mohu vám ukázati lékařské vysvědčení a pak

takovou nepěknou práci já ještě nikdy nedělal. Nevím, ale myslím, že můj žaludek by něco takového nesnesl."

"Ne," — pravím — „dal jsem rozkaz, který musí být splněn a nepomohou zde žádné vaše výmluvy." Otevřel jsem dveře a vyšel rychle ven. Mráz mne pobízel k rychlosti, takže jsem dospěl brzy na velitelství. Tam mi bylo sděleno, abych zařídil vše potřebné, že bude se konati sanitní prohlídka všech ubikací a proto, abych se postaral, aby byl všude vzorný pořádek. Samozřejmě, že i můj censurní úřad také navštíví. Ujistil jsem, že беру vše na vědomí a ubíral se zpět.

Tu pojednou zaslechnu zvony, jak vyzvánějí všem humanickým věřícím a svolávají je do chrámu k bohoslužbě. Pociťil jsem i já touhu jít do kostela. Při vstupu do dveří byl jsem překvapen, jak je slovenský národ věřící. Chrám byl plný až do posledního místa. Po skončení bohoslužby odcházím do ulic města Humenného. Všude, kam jsem se podíval, bylo viděti, že i zde válka zanechala stopy. Domy pobořené, spálená auta, převrácená, poškozené tanky, ležící v cestě atd. Toto mi již bylo známé z jiných míst a proto raději jsem odbočil cestou k mému bytu.

„Tak co, dědo podporučíku" — volal na mne mladý Valenta — „co Vám chtěli na velitelství?"

„Co mi chtěli?" — odpovídám. „Pořádek všude, neboť bude prý prohlídka."

Valenta, který ležel, nyní se zvedl a povstal. „Máte vy v tom náhradňáku ale lenochy. Jen se ulejují, to nejsou dobří vojáci" — a hrdě dodal — „přijďte se podívat na naše průzkumáky, jo tam vše jen klape. Dáte rozkaz, ale ten se neplní. Prostě nikdo se jej nesnaží dodržeti."

Po těchto slovech Jarka sebou trhl a přešlapoval rozpačitě z nohy na nohu. Napadlo mi, že zde není vše v pořádku. Proto obrátil jsem se k Jarkovi a ptám se jej:

„Jest vše v pořádku? Jest záchod vyčištěn?“

Jarka se sklopeným zrakem odpoví: „Ale pane podporučíku, dnes jest tak velký mráz, uděláme to až zítra a pak ten svoobodník se ženou odešel na procházku a já sám to přec dělati nemohu. Zítra ráno za tmy, aby nás žádný neviděl, dáme se do jídla. Dnes je ta neděle, všude panuje sváteční klid a my tou vůní bychom ji jen rušili.“ Vzdychl si a ještě dodal: „Jak by se na mne pán Bůh hněval, kdybych ji takto znesvětil.“

„Ve válce se svátek ani neděle nesvětlí, jsou zde přece důležité úkony a věci.“ A trochu přísněji jsem pokračoval: „Přeji si, abyste to ihned vykonali“ — a usedám za stůl, kde mně právě spojka přinesla jídlo. „Ano, ano, pane podporučíku“ — praví mně mladý Valenta — „než sníte oběd, já sám udělám ve východku pořádek!“ Oblékaje si kabát, sáhl do svého bafochu, který mu visel na hřebíku na stěně. Pozoruji jej, co asi ten šprýmař zamýšlí. Vytáhl dvě bomby a zakládá do nich zápalníky. Vidím, jak se šibalsky usmívá a proto se jej ptám:

„Tondo, snad nechceš udělati nějakou kočičinu?“ Ale Valenta se usmívá a praví, že žádnou kočičinu, jen mužník chce vyčistiti a již otvírá dveře a ubírá se na dvůr. V bytě se všichni dali do smíchu. Kýho ďasa! Bude zde dělati nějakou paniku na dvoře. Ještě z toho bude nějaké vyšetřování. Rychle jsem vyskočil a spěchám na dvůr.

„Tondo, co to děláš? Nech toho!“ Valenta stojí za rohem a bombu drží v pravé ruce. „Utečte pryč všichni“ — křičí — „házím bombu!“ Všichni jsme hbitě zaskočili do místnosti a tu již třeskla hrozná rána, dým se valil do výše, třísky se rozletěly na všechny strany. Valenta se smíchem vpadne do bytu a volá vítězně: „Vidíte dědo podporučíku, Takhle se čistí mužník. Čtyři vojáci to neudělali za celé dopoledne a já za pět minut jsem vše dal do nejlepšího pořádku.“

Hoši vyběhnou ven, podívatí se na jeho dílo. Výsledek byl velmi špatný, neboť ze záchodu nezbyla ani tříška. Vše bylo rozmetán po okolí. „Tondo, Tondo, jsi přec veliký rošťák, kdyby jsi nebyl z jedné vesnice, jistě bych na tebe udělal hlášení.“ — „Ale to nic není, dědo podporučíku“ — chlácholí mne Valenta. „Ať nyní chodí vaši lenoši třeba půl kilometru na kopeček na svoji potřebu.“ Všichni jsme se dali jeho slovům do smíchu. Hoši nebyli ani k utišení.

V tom však někdo zaklepe na dveře a vstoupí ruský kapitán a za ním dva automtčící jako hlídka. „Zdrávstvujte“ — pravil po rusky. Vstal jsem a odpovídám též rusky. „Kdo je zde starší?“ — ptá se. „Já pane kapitáne“ — odpovídám a stavím se před ním do pozorů.

„Jsou zde u vás na této poště veliké nepořádky. Kdo to hodil bombu zde před domem? Víte přece dobře, že náš oboz je hned vedle za šopou. Budete se za tento svůj čin odpovídati. Víte, co jste svojí nerozvážností udělali? Splašili se nám koně, rozbili vůz a jeden kůň se zranil tak, že asi zajde. Bude se musiti zastřeliti. Kdo to hodil tu bombu?“ — ptá se ostřeji. Valenta se jen usmívá a odvrací stranou. Věděl jsem, že zapírání by zde nepomohlo. Proto prstem ukázal jsem na Valentu. Kapitán se k němu přiblížil a počal se jej vyptávati:

„Mnoho-li máš let?“

„Devatenáct“ — praví mladý podporučík. Vstal a drží si jednou rukou koleno, druhou je hladí. „Máš vyznamenání?“ — ptal se opět pan kapitán. „Ano, čtyři.“ „Raněný jsi byl?“ — „Ano, třikráte. Prosím“ — a vytahuje kalhoty, ukazuje svoje zavázané koleno. „Kdy jsi dostal důstojníka? — ptá se již mírněji kapitán. „U Dukly mně jej dal osobně generál Svoboda za mou udatnost.“

Pozoroval jsem, jak tento ruský kapitán jest již klidnější, proto osmělil jsem se mu nabídnouti židli. Usedl si a poručil,

aby hlídka s kterou přišel, odešla konati službu po ulicích, sám že zde zůstane. Kapitán s velikým zájmem se na vše vyptává mladého důstojníka a úplně zapomněl, proč sem k nám přišel. Nabídl jsem panu kapitánovi malé občerstvení a sice kousek slaniny a kalíšek vodky. Přijal naše pohostění a připil na naše přátelství. . .

Když byl již na odchodu, podal nám přátelsky ruce a pravil jen: „Nebudu z toho vyvolávat žádných důsledků, ale po druhé to nedělejte. Což kdyby tam byl náš rudoarmějec? Mohl by býti zabit.“ Otvíraje dveře dodal ještě: „Opatrnosti nikdy nezbývá, Češi!“

Po jeho odchodu spadl mi velký kámen ze srdce, neboť jsem měl opravdu strach. „Je tedy vše v pořádku, dědo podporučíku?“ — pronesl Valenta a při tom se radostí a se smíchem zatočil na jedné noze. Všichni jsme měli dobrou náladu, že to tak šťastně skončilo.

Večer se pak vrátili naši spolubydlíci manželé a ony dvě děvčata. Pan svobodník si vyšel vykonati svoji potřebu. Byl však překvapen, neboť po mužníku nebylo ani památky. Nedůvěřivě se nás přišel zeptati, cože se to zde stalo. Vše jsme mu vyprávěli a řekli, že od dnešního dne musí choditi až na kopec. Odešel do svého pokoje a tam bylo slyšeti, jak se o něčem radí. Po chvilce svobodník vyšel ven a vrátil se asi za čtvrt hodiny a to již vše připravovali ke stěhování. Našli si totiž byt u sousedů a všichni čtyři se tam přestěhovali.

Jakmile odešli s posledním zavazadlem, mladý Valenta pravil: „Tak vidíte, co frontovník za den vykoná práce. Ani jsem si v duchu nepomyslel, že budu míti zde já sám celý pokoj k dispozici.“ Při těchto slovech otvíraje dveře ukázal na pokoj, z něhož se před chvílí vystěhovali. Ihned začal si tam dělati pořádek a upravovati lůžko.

Třetí den po té příhodě můj krajan z Volyně — Moskov-

činy dostal službu a sice velice odpovědnou, ale čestnou. Byl ustanoven velitelem roty poddůst. školy, která právě dlela nyní v Humenném. Časně ráno vstával a odcházel s hochy na „cvičák“, jak se říká po vojensku. Jistě byl znám jako zkušený, když byl pověřen k výcviku. Jednoho dne přišel ppor. Valenta nějak mrzutý. Převazuje si ránu na kolenně stále bručel, že prý tohle není žádná vojna, to prý je jen ulejšvárna. „Zde já nebudu, půjdu pryč. Stále na ně hulákám a nikam to nevede. Na frontě, to je něco, ale zde otravovati se s těmi chlapi.“

Poslouchám jej jak si mluví a čekám, až se uklidní. Mezitím má spojka přinesla na stůl čaj, který jest nejčastějším nápojem vojáka. Valenta přisedl ke stolu a otvíraje svůj zavírák, ukrojil si chleba a počne jísti. „Nebudu zde,“ — praví — „již zítra nebo pozítří půjdu dopředu ke svým kamarádům z Volyně.“ Snažím se jej uklidnití slovy: „Tondo, zanech takových myšlenek, vždyť jsi toho zažil již dosti.“ — „To je sice prajda,“ — odpovídá mně — „ale já jsem šel bojovati a bránití svoji vlast a ne zde klukovi ukazovati, jak má nohu stavěti a na kterou šlápnouti. Tam na frontě, tam je jiný ruch. Jde se stále kupředu, přes překážky k cíli, tu a tam se něco zabaví k jídlu a zde mám zatínati zuby do suchého chleba.“

„Jsi mladý a do rána se z toho vyspíš a budeš opět jako máslo. Víš, že tvůj otec mně pravil, ať tě zde zadržím alespoň tři týdny, aby jsi se trochu zotavil a noha se ti zahojila.“

„Budu se léčiti až po válce“ — vpadl mně do řeči — „až bude na to času.“ Tak ten večer nebyla žádná řeč s mladým podporučíkem. Slyšeli jsme ten den od něho stále „pryč z-těhle ulejšvárný“ a podobně. Tu již se to dotklo i mne a proto jsem se na mladého Valentu rozkřiknul. „Tondo, neurážej mne!“ — „Já vám to neříkám, že jste vy pravil, ale který mladý hoch není vpředu, ten je každý ulejšvák, to mi nikdo nevymluví.“

A skutečně druhý den večer přišel se svou spojkou, který mu nesl náruč obleků. Hodil šaty přes postel a počal se převlékat do nového. „Dědo podporučíku, říkal jsem vám, že půjdu dopředu a také pozítří odcházím“ — pravil mně tak odhodlaně, až mne to samotného zarazilo. „Víš Tóno, já ti to chválím, ale co tvá noha tomu řekne? Je ti již lépe?

„A co noha! Ulítne a dají mně jinou, dřevěnou. Můj táta jest tam ve předu a já mladý bych měl zůstatí zde? Jen jedna věc mne dědo bolí a to, že našich hochů z Volyně jest již mnoho zabito, ale budou jiní, vidíte?“

„Máš pravdu, hochu, že budou jiní, ale ne možná od nás!“ — „To nevadí, dědo, já si najdu kamaráda a hlavně, že budu poblíže mého milovaného táty.“ Trochu stísněně pravil dále. „Vám je hej, synáčka máte u sebe, ale co já? Zabijí mi tátu a já nebudu mu moci ani udělatí křížek. A za vše mu poděkovati, co pro mne kdy udělal.“

Ty dny se u nás nemluvilo o ničem jiném, než o frontě. Zatím se mladý hrdina připravoval ke své jednotce. Oblékl si na sebe nové šaty a staré zde ponechal. Viděl viseti plášť a v domnění, že jest to jeho starý, uřezal mu všechny knoflíky. Plášť však patřil mému synovi.

Přišla chvíle loučení. Dlouho a dlouho jsme se drželi v objetí. Sotva dojetím jsem se zmohl na těchto několik slov: „Tondo,“ — pravil jsem — „buď zdráv a žehnej ti Bůh v boji a na shledanou v Praze.“ Na více jsem se nemohl zmoci, neboť lítost mne svírala hrdlo a ač jsem se bránil, přec mně vyhrkly slzy do očí. Valenta však stál tu přede mnou hrdě, s odhodláním, aniž jednu slzu uronil, naopak vesele mne těšil. „Jesm rád, že jdu kupředu. Budu vám psátí.“ Já však jej ujišťuji: „Tondo, za tvůj jeden dopis ti pošlu tři.“ Ještě jedno políbení a stisknutí ruky a již mladý Valenta odcházel.

Zatím vepředu počaly prudké boje. Od náhradníků neustále

se žádalo doplnění. Jakmile přišli noví, rychlým tempem se provedl jejich výcvik a ihned se mužstvo odesílalo. Během deseti dnů se několik mých Tonďů rozešlo. S několika chlapci, kteří mně zde ještě zbyli, jsme opět žili klidně. Hoši stáli malou stodůlku s kopce jakémusi Slovákovi a postavili mužník lepší a daleko pohodlnější, než byl ten předešlý.

Po krátkém čase obdržel jsem dopis od mladého Valenty. Otevřel jsem jej a bedlivě čtu jeho řádky. Mimo jiné mi psal: „Dědo podporučíku, jsem blažený, že jsem tam, kam patříš. Tam na ulejšárně je válka otrava. Vás se to ovšem nikterak netýká, protože vy, dědo, sem mezi nás již nepatříte. Vám je padesát sedm let, vy se mezi odmazunkáře nepočítejte.“ Četl jsem jeho dopis nescílněkrátě. Snad má pravdu ten mladý Volyňák, myslel jsem si vždy, když jsem dočetl jeho dopis. Vinca naslouchal moje vypravování se zatajeným dechem, neboť i on poznal, co jest to válka.

Započaly ještě zuřivější boje, nejprudší ze všech na Slovensku u Svatého Mikuláše, kde právě byl mladý Valenta. Zanedlouho po dobytí malého lesíku dostal jsem zprávu, že Valenta tam padl. Nevěřil jsem tomu, až když za několik dní přišel ke mně jeho otec a on sám mně tu zprávu potvrdil. A otec stejně tak hrdý a odhodlaný vlastenec, aniž uronil jedinou slzu, pravil: „Ano, můj syn Anton padl čestně v boji za naši drahou vlast. Lituji jen, že jsem nepadl s ním, anebo místo něho. On měl život před sebou, kdežto já jej již mám pomalu za sebou. Mohl zde svou oddaností jistě mnoho dobrého vykonati.“ A končil slovy: „Byl to můj jediný syn, měl jsem jej rád nadevše, ale pro vlast a národ není žádná oběť příliš velká.“

Po těchto jeho slovech poznal jsem, jak statečný jest otec, tak také byl i jeho jediný syn. Padl 1. března 1945 u vesnice Jilanova, okres Sv. Mikuláš, na kotě 673. V armádním rozkaze

z 1. března 1945 byl 19letý ppor. Antonín Valenta, Čech z Moskovčiny na Volyňsku, důstojník ze Svobodovy armády, prohlášen hrdinou Sovětského svazu a povýšen na nadporučíka. Dnes, když jest již po válce a my zbylí z Moskovčiny se sejdem v našich vesnicích Pšově a Letově, které jsme osídlili v pohraničí u Žatce, chybí nám veliký hrdina Valenta, který svým humorem jistě by nás všechny obveselil. Jeho otec jest naším předsedou ve vesnici.

A takových Tondů, Václavů, Josefů, Vinců a jiných hrdinů Svobodovy zahraniční armády, které, když vlast zavolala, ihned šli ji s nasazením svého života brániti a osvoboditi, bylo sta a sta.

Taťo příkladná obětavost budiž nám všem i našemu pokolení vždy příkladem.

Nepodařená hostina.

Zajímavé vzpomínky mají snad nejvíce vojáci z války při přesunech a pod. Při jednom takovém přesunu z Krosna do Humenného (na Slovensku) byli jsme nuceni státi na nádraží nepřetržitě deset dní. My vojáci nemůžeme se dočkat opět pohybu kupředu. Každý den je pro nás věčností, ale opravdu není možné rychle vpřed pro poruchy, které zanechává válečné řádění.

Podle rozkazu kapitána Bedřicha byl po cestě jeho poběžníkem ppor. Mora. Dobrý důstojník, všechny potřeby i nedostatků ihned obstará a rychle napraví. Tedy dělá adjutanta panu kapitánovi. Děšť i všelijaká nepohoda jej nikdy nezalekla, konal svoje povinnosti jako důstojník Svobodovy armády svědomitě a poctivě. Mora byl důstojník spíše prchlé povahy. Neměl rád nijaká odmítnutí nebo vykrucování od práce, která byla uložena.

Při tom přesunu byl jsem přidělen do vlaku mezi čtyři důstojníky a čtyři ženy, pracovnice to kancelářského štábu. A k tomu nutno ještě připočísti čtyři spojky. Pan ppor. Mora měl za spojku jednoho Volyňáka, jménem Josefa Rébla, ale jinak jej nejmenoval než Josef. Spojka měl jednu nám dobře známou vlastnost. Pomalu hovořil a neustále se usmíval, ale nikdy se neuměl zlobiti. Opak byl podporučík. Byl rychlý

a bystrý, dal-li rozkaz, přál si, aby byl vykonán rychle a bez odkladu. Jeho spojka Josef dělal však vše pomalu, nikdy nespíchal a to jeho nadřízeného zlobilo.

Přesto jej však měl rád, neboť při pobytu na Volyni mu jeho spojka vše obstarávala. Jezdil dokonce s Josefem i na jeho statek a tak se zanedlouho mezi nimi vyvinulo důvěrné přátelství důstojníka a jeho spojky. Pan ppor. Mora bojoval u Buzuluku. U Sokolova byl těžce raněn a tak po tomto zranění byl velice neklidný a nervosní.

Jednoho dne si vzpomněl, zavolal Josefa a zeptal se jej: „Máš něco k jídlu?“ — „Ne, nemám“ — odpověděl, „ale za chvíli vám něco upravím.“ — „Tak rychle, neboť mám hrozný hlad.“ Josef se usmál a ihned začal rozbalovati svoje zavazadla a v nich hledati. Po chvílce pan poručík opět volá: „Tak Josef, pospěš si!“ — „I řekl jsem vám, že to bude ihned.“ Po těchto slovech se pan poručík zvedl, rychle se oblékl a odešel z vlaku celý podrážděný. Josef byl nešťastný, že se snad jeho velitel rozhněval a že jej asi za trest pošle do trestanecké roty. — „Je to klopot, mám nyní jídlo připravené a můj pán nikde“ — říká si pro sebe. „To mi dělá takto často, snad mu to zranění velmi uškodilo.“ Josef opět vše zavírá do kufru a těsně vše zamyká, aby to udržel v teplém stavu.

Usedá na židli, ale v tom již vidí, jak jeho pán přichází. Josef celý ustrašený jde mu naproti a volá: „Pojďte jísti pane poručíku, dokud je to teplé!“ — „Nebudu Josef, nemám hlad. Dej mi raději cigaretu a zuj mi boty, půjdu spát.“

Druhý den nato se náš vlak přece jen pohnul a pomalu jsme přijeli na nádraží v Humenném. Započal lepší život. Bylo možno si koupiti jak jídlo, tak i kouření. Všeho bylo dosti. Dokonce i vína byla hojnost.

Jednoho dne jde Josef na nákup, aby měl zásoby pro svého pána. Přinesl dva 15litrové demižony vína. Bydlel u našich

hochů, byli to hoši pro humor právě stvoření. Kamarádi měli usměvavého Rébla velice rádi, ale stále přemýšleli, co by mu humorného provedli. Šťěstí jim přálo, neboť Josef právě koupil pro svého pána ony dva demižony vína a přinesl je do bytu. Dal hochům ochutnat po kalíšku a pak víno uložil. Hoši však dostali druhý den opět chuf popítí a sami bez jeho vědomí a přítomnosti vesele pili z demižonů. Někteří ssáli víno jen rákosem, ale jiní si nabírali do kalíšků. Vína ubývalo, až zůstaly nádoby téměř prázdné. Tak zase víno zavřeli.

Nic netušící Josef počal se stěhovati do nového bytu. Hoši ochotně mu pomáhali přenášeti jeho věci, hlavně téměř prázdné demižony. Josef ovšem neměl o jejich díle ani nejmenšího tušení.

Jednoho dne měl pan ppor. velkou návštěvu. To znamenalo pro spojku práci a běhání a vše toto dělalo pomalému Josefovi velkou starost. Nevěděl, jak by měl připraviti nejlepší občerstvení k tomu vínečku. Téměř celý den sháněl, kupoval a připravoval pěknou tabuli. Pustil se i do jedné vesnice u Humenného, aby opatřil vše, čeho jest zapotřebí. Staral se skutečně pečlivě tento den. Večer, kdy vše bylo v nejlepším pořádku, zasedne šest hochů k připravenému již stolu. Josef prostřel dobře, vše na patřičném místě, sklenky připravené na vínečko ovšem nechyběly. Hosté pojedli a tu pa ppor. zvolá: „Josef, podej nám víno! Toto mně dobře nechutnalo, možná, že si napravím chuf slovenským!“

Tento pohněván, že jej jeho pán nepochválil za jeho práci, ba dokonce pohanil před hosty tím, že si nepochutnal, odešel do sousedního pokoje pro žádané. Počal nabírat do číšek. „Prosím“ — pobízeli Josef — „pijte, ať vínečko nevyvětrá!“ Návštěva se nenechala pobízetí, neboť víno bylo vskutku výtečné. Popijeli a Josef ani nestačil ze džbánku nalévat. Když vyprázdnil džbánek, odběhl do pokoje a jal se z 15litrové

lahve (opatřené rákosím) opět nalévati, avšak k svému úžasu zjistil, že naplnil sotva čtvrt džbánku a v lahvi už není ani kapka vína. Rychle otevřel druhý demižon, ale běda, ten byl úplně prázdný.

Usedl a marně přemýšlel, jak se to stalo. Vždyť přece obě nádoby byly plné, jen do kalíšku dal kamarádům. Co tak přemýšlí, v hlavě mu kmitne: „Že oni mně ti darebáci ono víno vypiji mouchu!“ — Josef zavrtí hlavou: „Mouchu? Vždyť jest Uvažoval, když náhle byl vyrušen voláním svého velitele.

Vzal tedy poloprázdný džbánek a celý nešťastný nesl jej na stůl. Postavil jej před hosty a pan por. mu pravil: „Josef, ještě rozsviř světlo, vždyť již není viděti ani do úst. Ještě yvpiji mouchu!“ — Josef zavrtí hlavou: „Mouchu? Vždyť jest zima a v zimě mouchy nejsou.“ Pán se na něj podíval pozorněji.

„Poslyš Josef, co se tváříš tak zoufale? Není ti snad dobře?“ — „Ale jak mohu býti vesel, když už není žádného vína a vy byste ještě pili“ — dodal a klesl hlavou na pohovku. „Ale Josef, vždyť jsem ti přece říkal, abys opatřil vína. Je ho přece všady dosti a včera jsem tě upozornil, že dnes čekám přátelskou společnost.“

Tuto nemilou řeč přerušili hosté tím, že se dali do zpěvu. Pan poručík podrážděně vstane od stolu a křičí: „Dávej víno a nelež tam jako smůla. Co to je dnes s tebou?“ — „Ach pane podporučíku, vlezlo mi víno do nohou a já nemohu již choditi“ — vmlouval se Josef. „Tak tedy lež a já si je naliji sám“ — pravil pan důstojník a šel do vedlejšího pokoje. Josef když viděl, že jeho pán mu neuvěřil, že již není vína a že sám se jde přesvědčiti, zvolal: „Můj pane, už není žádného vína!“

„Co to mluvíš? Vždyť jsi říkal, že jsi koupil dvě láhve, celkem třicet litrů a nyní tvrdíš, že již není! Kam tedy přišlo? Vždyť my jsme vypili sotva půl druhého litru!“ — a rychle vkročí do pokoje a křičí: „Kde máš svíčku?“

„To se naleje beze světla, ale jak pravím, již tam nic není!“ — dě na to klidně, ale ustrašeně spojka. Pan ppor. nahmatal rukou nějakou láhev, ale přesvědčiv se, že je prázdná, zahodí ji prudce do kouta a hledá druhou. A hle! Pojednou zvedne do výše jinou láhev, ale ta není prázdná, nýbrž plná a těžká „Vida, to je ale podfukář ten Josef! Pro koho pak ji uschoval?“ — myslí si pan ppor. „Zítřa jdeme již kupředu a pak již víno nebude tak chuťnati jako dnes. Tam bude voněti jen střelný prach.“ Při těch slovech lije z láhve do džbánu. Jelikož má hlavu těžší od pití vína a i špatně y té tmě vidí, lije i mimo džbánek.

„Josef!“ — volá — „Krucifix, dej sem světlo. Není zde viděti.“ Tento však neslyšel již svého pána, neboť tiše dřímá na pohovce. Pana podporučíka to tak rozzlobilo, že vytáhl z kapsy zápalky a rozžehl, aby lépe viděl. Sotva však se přiblížil se zápalkou k lahvi, vše bylo v jednom plameni. Rychle odhodil džbán, který se rozlétl a počal křičeti: „Hoří! Josef, co to je za víno, že hoří?“ — řve rozčileně. Oheň se však nedal utlumiti, ale rozpoutal se i na okolí.

Na jeho velký pokřik přispěchali jsme i my na pomoc. „Co jest to za víno? — ptám se. „Vždyť žádné víno přece nehoří!“ Pan ppor. zoufale vzkřikne: „A není to snad benzin nebo jiná hořlavina?“ Rychle chytne plášť a přiskočí k ohni. „Jděte na stranu“ — velí. „Jsem přece hasič, udusím oheň.“ A v témže okamžiku byl byt plný kouře a zápachu. Čekali jsme, že snad nastane výbuch, leč vše dobře dopadlo, oheň byl zdolán a uhašen. Pan ppor. hodil na oheň plášť, padl na něj celým svým tělem a tak vše utlumil a uhasil.

„No, počkej Josef, já ti zluftuji nohy, až se prospíš“ — láteřil pan podporučík, jsa vyčerpán. „To poznáš teprve, co je to důstojník od Sokolova. Já tě naučím dělati spojku. Ráno ti dám raport a rychle do přední linie.“ Přiskočil k pohovce,

na níž Josef klidně spal, zatřásl jím a pravil: „Josef, vstávej, dávej víno!“ Tento se však ani nepohnul. „No to je víno“ — praví opět pan ppor. — „alespoň 30 roků staré.“ Společnost, která sice by ještě ráda poseděla, ale vidouc, že není čím tento večer oslavovati, pomalu se rozešla a tak neslavně skončil večírek bojovníků od Sokolova, Dukly a dalších bojišť.

Ráno však měl Josef jen velký nepořádek všude. Pobručoval si: „Bože, to byli divní hosté! Takto zřídili byt, dokonce i táborák tu nějaký pálili. To byli asi trochu opilí a ještě chtěli na mně nové víno. To by to zde vypadalo, kdyby bývali obě bečky plné. To by nebylo dnes ani na čem seděti. Všechno snědli, vypili a nyní až si pán vzpomene a bude chtíti na mně občerstvení, tak nemám ničeho. Ach,“ — vzdychl zhluboka, „kdyby byl již konec té proklaté války a byli jsme opět doma u svých žen a dětí.“

Celý den chodil zasmušilý, neboť měl velký strach, aby nešel ihned do „přední“, za trest co provedl. Tento jeho strach byl však zbytečný, neboť pan podporučík Mora měl skutečně dobré srdce a cítil s vojákem ze zahraničí. Nemohl mu ublížiti, poněvadž dal slib jeho manželce, když byl u nich na návštěvě na Volyni, že jej bude chrániti.

Pan podporučík si ponechal spojku Josefa po celou dobu války, až přišli k nám na Žatecko, kde se usazovala volyňská skupina. Josefovi byl přidělen statek v pohraničí a pan podporučík zůstal i nadále ve vojenském šatě. Jistě oba na tuto veselou příhodu rádi a s humorem vzpomínají.

Antonín Špatenka
Po vítězném boji do vlasti otců
Nákladem vlastním
I. vydání
Písmo garmond Erbar
Vytiskla knihtiskárna „Svoboda“ v Žatci
V Žatci 1946
Cena 29 Kčs